આચાર્યશ્રીભ્રાતૃચન્દ્રસૂરિગ્રન્થમાલા પુસ્તક ૪૦

॥ શ્રીપાર્શ્વચન્દ્રસૂરિસદ્‌ગુરૂભ્યો નમો નમઃ ॥

અર્હમ્

શ્રીપ્રશ્નોત્તરપ્રકાશ

પ્રથમ ભાગ

લેખક—

પરમપૂજ્ય-પ્રાતઃસ્મરણીય-શાન્તરસનિમગ્ન-
વિદ્વદ્વર્ય-જૈનાચાર્યગુણભૂષિત-શ્રીભ્રાતૃચંદ્ર-
સૂરીશ્વરજીસાહેબના શિષ્ય—

મુનિરાજ શ્રીસાગરચંદ્રજીમહારાજ

પ્રકાશક—

શા. ગોકલદાસ મંગલદાસ

લુહારનીપોળ-અમદાવાદ.

વિ સં ૧૯૮૮ પ્રથમાવૃત્તિ પ્રત ૫૦૦ સન ૧૯૩૧

કી. આના ૨ પોસ્ટ ખર્ચ અલગ

અમદાવાદ—ધી ડાયમંડ જ્યુબિલી પ્રિંટીંગ પ્રેસમાં,

પરીખ દેવીદાસ છગનલાલે છાપ્યું

શુદ્ધિપત્ર.

પૃ०	લીટી	અશુદ્ધ	શુદ્ધ.
૧	૧૦	દ્વૌ	દ્વા
૪	૭	આગનારા	આપનારા
૧૦	૩	રૈરૈ	રૈર
૧૨	૧૬	મા	મા
૧૪	૧૮	અ ય પે	આમાંૈ
૧૮	૧૪	સર	સરં
૧૯	૬	વિષયનાં	વિષયના
૨૩	૨૦	ક	રે
૨૪	૮	અગમાસ	ચૈત્રમ સ
૨૫	૧૮	પપુષણા	પર્યુષણા
૨૫	૧૮	પર	પરં
૨૬	૨૦	મરય	મરય
૩૩	૨૫	કારએ	કરીએ
૩૪	૧૫	મહા	મહો
૩૪	૨૪	તિલુવક	તેલુવક
૪૨	૧૩	સાર	સૂરિ
૪૪	૧૫	પરમા	પર મા

બે બોલ

પરમકૃપાળુ પરમાત્માઓએ અનેક જન્મ જરા મરણ આધિ વ્યાધિ વિગેરેના દુખોથી ભરપૂર આ સંસાર સમુદ્ર બતાવેલ છે તેનો પાર પામવાને માટે તરવાનો ઉપાય જિનેશ્વર પ્રકાશિત પવિત્ર ધર્મની શ્રદ્ધાપૂર્વક સેવના શુદ્ધચિત્તે કરવાની કહેલ છે ચિત્તભૂમિશુદ્ધ કરવા માટે માર્ગાનુસારિના પાંત્રીશ ગુણ ધારણ કરવાના કહ્યા છે તે ગુણવાળો પવિત્ર ધર્મને લાયક થાય છે અને પવિત્રધર્મ સમભાવપૂર્વકની મૈત્રીભાવનાથી હૃદયમા ખિલે છે તાત્પર્ય એજ કે સર્વજ્ઞવચનાનુસારિ શ્રદ્ધણા અને આચરણા તેજ તરવાનો ઉપાય છે છતા પણ આજના આ વિષમ દુષમકાલમા મતપંથના દૃષ્ટિરાગની વૃદ્ધિને લીધે કેટલાએક આગમ વચનને ઠોકરે મારી ઉત્સૂત્રની પ્રરૂપણા કરવામા રમીઆ, ક્ષમાગુણનેતજી લડાઇ ટંટા ઝગડા વિગેરે કરાવવામા તત્પર, પોતાથી વિપરીત વિચારવાલા તે ભલેને પછી આગમાનુસારે વિચારોને ધારણ કરનારા હોય તો પણ તેની છડે ચોક નિંદા કરવામા ગીતાર્થના ડોળ કરનારા ભદ્રક જીવોને ઉન્માર્ગે ચડાવી રહ્યા છે જો કે રાગ દ્વેષની પરિણતી સાધુજનોમા ઓછી હોવી જોઇએ તેને બદલે જ્ઞાન જ્ઞાનરૂપે નહી પરિણમવાથી તેને લઇને અથવા અજ્ઞાનતાને યોગે કિંવા પોતાના મતપંથના ખોટા આગ્રહને લઇને પર્યુષણા જેવા પવિત્ર પર્વમા આગમ સૂત્ર સિદ્ધાંતથી વિપરીત પ્રરૂપણાઓ કરીને જે પર્વમા કષાય પાતલા પાડવા જોઇયે, સર્વજીવોને મૈત્રિ આદિભાવના કરવી જોઇયે, સર્વને ખમાવવા જોઇએ અને આરંભ સમારંભનો ત્યાગ કરવો જોઇએ તેના બદલે કષાયની વૃદ્ધિ અને આરંભસમારંભમા જોડાય તેવા ઉપદેશ કરે છે જુઓ પંચમી જેવા પવિત્ર પર્વ દિવસમા સ્વામીવાત્સલ્યના નામે આગ્રહપૂર્વક આરંભાદિક કરાવવામા પાછા પડતા નથી. આવી ઉપદેશ કરવાની પદ્ધતિ પહેલા ન હતી ચોથને માનનારા પહેલાના તો આચાર્યો પણ કહેતા કે 'આપણે પરંપરાથી જો કે ચોથ કરીએ છીએ તો પણ પંચમી પર્વનિથી દેવાયો ત્યાગવી નહી' અને આજના નામ ધારી તો પંચમી કેળ

વિરાધના ન હોય તો તેને પ્રેરણા કરીને પારણા કરાવવા, પચમીના દિવસે જમણ કરાવવા એ નિમિત્તે આરંભ સમારભ કરાવીને એ ભાદરવા શુદી પચમીની તિથીને કોઇ રીતે વિરાધવી એમાજ ધર્મ માની બેઠેના છે અગાઉ એ તિથીમા આરભાદિક કરતા ન હતા પણ હમના રોજ પારણા, સ્વામીવાત્સલ્ય, નવકારસી વિગેરે થતા એ રીતિને પ્રાયે હવે ઉઠાવી નાખી છે અને અનેક પ્રકારે ચોથ પાચમની ન છાજતી ચર્ચાઓ કરી ભદ્રિકજીવોને કાક્ષામોહનીયવાના, કલુષિત પરિણામિ બનાવે છે તેથી અનેકવાર તેવા પ્રશ્નો પુછાય છે એમા સાચુ શુ છે? અને સૂત્ર સિદ્ધાતમા શાસ્ત્રકારોએ શુ ફરમાવેલ છે? તેના જિજ્ઞાસુ ભવ્યાત્માઓએ તે તે વિષયના પુછેલા પ્રશ્નના ઉત્તર આપવામા સમતોલપણુ રાખીને વિવેક પુરસ્સર બનતો પ્રયાસ કરવામા આવેલ છે તેથી આ પ્રશ્નોત્તરપ્રકાશમા વિશેષ પ્રશ્નોત્તરો તો એજ સબધના છે જો કે બીજા વિષયના પુછાયેલા છે તેમાથી થોડાનાજ ઉત્તરો આમા આપવામા આવેલા છે આ પુસ્તકને બનતા પ્રયત્ને સુધારેલ છે છતા પણ દૃષ્ટિદોષથી અથવા છાપખાનાના દોષથી ભુલો રહી હોય તેને સુધારીને વાચવી.

આ પુસ્તકમા અગાઉથી મદદ આપનાર સદ્‌ગૃહસ્થોના નામ—

રૂ ૧૦ શા જેસીગભાઈ પોચાભાઈ વકીલ

,, ૧૦ શા જમનાદાસ જેસીગભાઈ વકીલ

,, ૧૦ શા સોમચદ જેસીગભાઈ

,, ૧૦ શા અમૃતલાલ હેમચદ

,, ૫ શા સોમાભાઈ ભગુભાઈ

,, ૫ શા લાલભાઈ જોઈતારામ

,, ૫ શા અમૃતલાલ લલુભાઈ

આ નામ જણાવવાનો હેતુ એ છે કે બીજાઓ પણ એમનુ અનુકરણ પોતાના શ્રેયાર્થે માટે કરે। ઇતિ શમ

લેખક.
વિ સ ૧૯૮૮ } જ્ઞાનપચમી રાજનગર

આચાર્યશ્રીભ્રાતૃચન્દ્રસૂરિગ્રન્થમાલા પુસ્તક ૪૦

॥ શ્રીમન્નાગપુરીયવૃહત્તપા ।ગચ્છાધિરાજયુગપ્રવરશ્રી ॥ ભ્રાતૃચંદ્રસૂરિસદ્‌ગુરુભ્યોનમ ॥

પ્રશ્નોત્તરપ્રકાશ-પ્રથમભાગ.

લેખક —
પરમપૂજ્યશ્રીભ્રાતૃચન્દ્રસૂરિશિષ્યમુનિસાગરચન્દ્ર.

अर्हम्.

प्रणम्य श्रीमहावीरं शासनाधीश्वर प्रभुम् ।
सद्गुरु बधुराजेशं वाणीं च श्रुतदेवताम् ॥१॥
प्रश्नोत्तरप्रकाशोऽय भव्यानां हितहेतवे ।
मुनिसागरचंद्रेण शास्त्र दृष्ट्वा विधीयते ॥२॥

શ્રીજૈનપ્રવચન-ભગવદ્ વાણી દ્વાદશાંગીને નમસ્કાર કરીને તત્વગવેષિ ભવ્યાત્માઓએ પુચ્છેલા પ્રશ્નોના ઉત્તરો સૂત્ર-સિદ્ધાંતાદિ શાસ્ત્રના આધારે સામાન્ય બોધવાળાને પણ સુખેથી સમજાય તેવી સરલ ગુજરાતી ભાષામા લખવામા આવેલા છે

પ્રશ્ન ૧-જૈન કોને કહેવાય?

ઉત્તર-રાગ, દ્વેષ અને મોહ એ ત્રણ અથવા ૧૮ મોટા દોષ તેનાથી તદ્દન નિરાલા થયેલા દેવને જિન કહેવાય છે, તે દેવની ઉપાસના સેવના કરનારને જૈન કહેવાય છે.

પ્રશ્ન ૨-સામાયિક એટલે શું ? અને તે કરવાથી શું ફાયદો ?

ઉત્તર-શત્રુ મિત્રપર સમભાવરૂપ જે નિજગુણ (જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર વગેરે) તેનો લાભ આપનાર તે સામાયિક, અને તેનાથી અશુભ કર્મનો નાશ થાય છે

પ્રશ્ન ૩-પ્રતિક્રમણ એટલે શું અને તે કરવાથી શું ફાયદો ?

ઉત્તર-લાગેલા દોષોને ગુરૂપાસે યાદ કરી દોષોથી પાછા હઠવુ તે પ્રતિક્રમણ કહેવાય, અને તેનાથી સર્વ દુખનો નાશ થાય છે

પ્રશ્ન ૪-પૌષધ એટલે શુ અને તે કરવાથી શુ ફાયદો ?

ઉત્તર-આત્માના ગુણ જે જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રાદિક તેની વૃદ્ધિ-પુષ્ટિ કરે તે પૌષધ કહેવાય, અને તેનાથી દુર્ગતિનો નાશ થાય છે

પ્રશ્ન ૫-ખરો શ્રાવક કોને કહેવાય ?

ઉત્તર-શુદ્ધ શ્રદ્ધાપૂર્વક શ્રાવકના બાર વ્રત પાલનાર હોય તે ખરો શ્રાવક

પ્રશ્ન ૬-શ્રાવકનુ મુખ્ય કર્તવ્ય શુ ?

ઉત્તર-શુદ્ધદેવ, ગુરૂ અને ધર્મનુ પ્રેમપૂર્વક આરાધન

પ્રશ્ન ૭-સર્વધર્મમા ઉત્તમ ધર્મ કયો ? ઉત્તર-જૈનધર્મ

પ્રશ્ન ૮-ખરા ત્યાગી કોણ ? ઉત્તર-જૈનમુનિઓ

પ્રશ્ન ૯-દિગબર મુનિ કેવા હોય ?

ઉત્તર-દિશારૂપ વસ્ત્રને ધારણ કરનારા-નગ્ન

પ્રશ્ન ૧૦-શ્વેતાબર મુનિ કેવા હોય ?

ઉત્તર-શ્વેત એટલે ધોલા વસ્ત્રને ધારણ કરનારા

પ્રશ્ન ૧૧–જૈનમા પ્રમાણુ કેટલા અને કયા ?

ઉત્તર–બે, પ્રત્યક્ષ તથા પરોક્ષ

પ્રશ્ન ૧૨–પખ્ખી પ્રતિક્રમણ કઇ તિથીએ કરવું ?

ઉત્તર–દરેક ચૌદશે

પ્રશ્ન ૧૩–ચોમાસી પ્રતિક્રમણુ કઈ તિથીએ કરવુ ?

ઉત્તર–પૂનમે

પ્રશ્ન ૧૪–કયા કયા મહિનાની પૂનમ લેવી ?

ઉત્તર–આષાઢી, કાર્તકી અને ફાલ્ગુણી

પ્રશ્ન ૧૫–સવચ્છરી પ્રતિક્રમણ કઈ તિથીએ કરવુ ?

ઉત્તર–ભાદરવા શુદી પચમીએ શ્રીસમવાયાગસૂત્રમા કહેલ છે

પ્રશ્ન ૧૬–શ્રમણ ભગવાન્ શ્રીમહાવીરસ્વામી પજ્જુસણ ક્યારે કરે ?

ઉત્તર–આષાઢપૂર્ણિમાથી પચાસમે દિને, અને કાર્તકી પૂનમથી સિત્તેર દિવસ પહેલા એટલે ભાદરવા શુદી પચમીએ 'સામાન્ય રીતે' અધિકમાસ હોય ત્યારે પણ ભાદરવા શુદી પચમીજ લેવી કારણ કે સવત્સરી સબધી ધર્મકૃત્ય ભાદરવા માસ તથા પચમી તિથી પ્રતિબદ્ધ હોવાથી તેમાજ કરે

પ્રશ્ન ૧૭–શ્રીગણધર મહારાજાઓ પજ્જુસણુ કેવી રીતે કરે ?

ઉત્તર–જેમ શ્રમણ ભગવાન્ શ્રીમહાવીરસ્વામી કરે તેવી રીતે કરે શ્રીકલ્પસૂત્રમૂલમા કહેલ છે

પ્રશ્ન ૧૮–શ્રીગણધર મહારાજાના શિષ્યો પજ્જુસણુ ક્યારે કરે ?

ઉત્તર–જ્યારે શ્રીગણધરમહારાજાઓ કરે ત્યારે તેમના શિષ્યો કરે શ્રીકલ્પસૂત્રમૂળમા કહેલ છે

પ્રશ્ન ૧૯–સ્થવિરમહારાજાઓ પજ્જુસણ કેવી રીતે કરે?

ઉત્તર–જેમ ગણધરમહારાજાઓના શિષ્યો કરે તેમ કરે

પ્રશ્ન ૨૦–શ્રુતકેવલીઓ સવચ્છરી પ્રતિક્રમણ કઇ તિથીએ કરે ? ઉત્તર–ભાદરવા શુદી પચમીએ

પ્રશ્ન ૨૧–પૂર્વધર મહારાજાઓ સવચ્છરી પ્રતિક્રમણ કઈ તિથીએ કરે ? ઉત્તર–ભાદરવા શુદી પચમીએ

પ્રશ્ન ૨૨–બહુશ્રુતધરમહારાજાઓ સવચ્છરી પ્રતિક્રમણ કઇ તિથીએ કરે ?

ઉત્તર–ભાદરવા શુદી પચમીએ શ્રીકલ્પસૂત્રમા કહેલ છે

પ્રશ્ન ૨૩–શ્રીમહાવીર શાસનવર્તી મુનિઓ સવચ્છરી પ્રતિક્રમણ કઇ તિથીએ કરે ?

ઉત્તર–અવશ્ય કારણવિના ભાદરવા શુદી પચમીએ કરે

પ્રશ્ન ૨૪–ધર્મક્રિયા કરવામા તિથી કઇ સ્વીકારવી ?

ઉત્તર–ઉદય તિથી

પ્રશ્ન ૨૫–સયમની માતા–કેટલી ?

ઉત્તર–આઠ–પાચ સમિતિ અને ત્રણ ગુપ્તિ

પ્રશ્ન ૨૬–જે સર્વજ્ઞ ભગવાને કહેલા શાસ્ત્રો હોય તેમાજ શ્રદ્ધા રાખી શકાય, બીજાનાં કહેલામા નહી ?

ઉત્તર–ના, બીજાના કહેલામા નહી, કારણકે બીજા સર્વજ્ઞ ન હોવાથી છદ્મસ્થપણાને લેઇને મિથ્યા ભાષણનું સભવ છે, માટે સર્વજ્ઞ ભગવાને કહેલા શાસ્ત્રોજ આરાધ્ય છે એ સબધમા બીજાઓનો શું અભિપ્રાય છે ? બીજાઓનો અભિપ્રાય જોવો હોય તો નીચેનો લેખ વાચો–(ધીયગમેન્સજૈન

સોસાયટી સાહિત્ય અંક પૃષ્ઠ ૫૯ ' શાસન પ્રેમીયોને પડકાર ' નામના લેખમાથી) શાસન પ્રેમીયોએ ચોક્કસ યાદ રાખવાનું છે કે ધર્મ એ અતીંદ્રિય વસ્તુ છે અને તેથી તેનુ સ્વરૂપ અને કારણો સર્વજ્ઞ ભગવાનજ જાણી શકે, અને તેથીજ તેના કહેલા શાસ્ત્રો હોય તેજ શ્રદ્ધાના સ્થાન થઇ શકે

પ્રશ્ન ૭૭–અત્યારે (જિનોક્ત વચન પ્રમાણે નહિ ચાળનારાઓનો સમુદાય મોટો દેખાય છે તેમ તેમા કેટલા એક વિદ્વાન તરીકે પણ પકાય છે, અને) જિન આણા પ્રમાણે ચાલનારા તો થોડા દેખાય છે, તેનુ કેમ ?

ઉત્તર–હમેસા જિનેશ્વરની આણાના આરાધક ઓછા હોય છે અને ગડ્ડરી પ્રવાહ વધારે હોય છે તેથી શુ ?, આરાધકપણું તો સર્વજ્ઞ પરમાત્માઓએ બતાવેલ માર્ગ પ્રમાણે વર્તે તો થાય, તે સિવાય આરાધક થવાય નહી જુઓ જૈન-પ્રવચન, વર્ષ ૨ જુ અંક ૪ થો, પૃષ્ઠ ૪૨ –નામધારી ગમે તેવા હોય, પણ શાસનને જરા બાજુ ઉપર રાખે તો ત્યા આપણો સબધ બધ ! ગમે તેવા શક્તિ સપન્ન હોય તો એ શક્તિ એમને મુબારક ! ક્રોડો અનુયાયીનુ ટોળુ હોય તો ભલે હોય, ગાડર ટોળુ મોટુજ હોય, આ શાસનમા વિદ્વત્તા કરતા આજ્ઞા પાલકની કિમતવધારે છે ' શ્રીજિનેશ્વર દેવની આજ્ઞાની આધીનતાનીજ અહીં કિમત છે સંયમધર ડૂબે, જ્ઞાની ડૂબે પણ આજ્ઞાપાલક ન ડૂબે, કેમકે–એ મારગ ઉપર સ્થીર છે આ પ્રવચન માતામા સ્થિર હોય એને ચૂકાવવાની તાકાત કોઇની નથી એ તો કહે છે કે—

' तमेव सच्चं निस्सकं जं जिणेहिं पवेइय '

જે શ્રીજિનેશ્વર દેવે કહ્યુ તેજ સાચુ અને શકા વિનાનુ છે,-એવો એને દઢ વિશ્વાસ છે એને કોઇ સમજાવવાનુ કહે તો ભલે સમજાવી ન શકે, પોતામા સમજાવવાની તાકાત નથી એમ કહે પણ ભગવાનના વચનને ખોટુ તો એ નજ કહે એક સાધુ, એક સાધ્વી, એક શ્રાવક, અને એક શ્રાવિકા ભલે હોય, પણ જો એ આજ્ઞાયુક્ત હોય તો તે શ્રીસઘ છે, પણ આજ્ઞાને બાધે મૂકનાર લાખ સાધુ, સાધ્વી હોય, પાચકરોડ શ્રાવક હોય કે પદરવીસકોડ શ્રાવિકા હોય, પણ તે સઘ શ્રીજિનેશ્વર દેવનો સઘ નથી, પણ હાડકાનો સમૂહજ છે

પ્રશ્ન ૨૮-મિથ્યાદષ્ટિ કોને કહેવાય ?

ઉત્તર-જિનેશ્વર ભગવતે કહેલ સૂત્રમાથી એક પદ અથવા એક અક્ષરની રૂચિ ન કરે 'આ સત્ય છે' એ પ્રમાણે પોતાના મનમા ન પરિણમાવે, અને તે સિવાય સમ્લદ્વાદશાગીને માનતો છતો પણ મિથ્યાદષ્ટિ જાણવો, કારણકે જગદ્ગુરૂ ભગવતમા વિશ્વાસ ન રહ્યો તેથી જુઓ થીયસોફીકલ જૈનસોસાયટીનો સાહિત્ય અક ૫૯ ૧૧૩મા (સાચીકેલવણી એ લેખમા)- એવી શકા નહિ કરવી કે સાધુનો વેષ ધારણ કર્યો હોય, પચમહાવ્રત પાલતા હોય, અને જિનેશ્વર મહારાજને આરાધન કરવાની સાથે લોકોને ધર્મોપદેશ આપતા હોય તેવાને મિથ્યાદષ્ટિ કેમ કહેવાય ? કેમકે શાસ્ત્રની અપેક્ષાએ જે મનુષ્યને શાસ્ત્રોક્ત કથનમાથી એકપણ અક્ષરની શ્રદ્ધા ઓછી હોય તો બાકીના બધા શાસ્ત્રોની રૂચિ છતા પણ તે મનુષ્યને મિથ્યાદષ્ટિ કહેવો જોઇએ એ નિશ્ચિત છે અને તેવા મિથ્યાદષ્ટિનો

સંસર્ગ કરવો તેની પ્રશંસા કરવી, તેનો પરિચય કરવો, તેને નમન કરવું, અને તેને દાન વિગેરે આપવું, યાવત્ વગર બોલાવ્યા તેની સાથે બોલવું, તે પણ શ્રદ્ધાળુઓને કર્મબંધનું કારણ છે તો પછી જેઓ આશ્રવને અને પાપબંધનના કારણોને સંવર, નિર્જરા, ધર્મ, પુણ્ય અને મોક્ષના કારણો તરીકે પ્રરૂપવા તૈયાર થાય, તેવા વર્તમાન જમાનામાં સાધુના વેષને ધારણ કરનારા હોય તેટલામાત્રથી કેમ પૂજ્ય ગણી શકાય? યાદ રાખવાની જરૂર છે કે, મહાવીરમહારાજાના નિર્વાણ પછી થયેલા નિન્હવો સાધુવેષધારી હતા, પંચમહાવ્રત પાલતા હતા, વિગેરે સમગ્ર સાધુની ક્રિયા કરતા હતા, છતાં શ્રીજિનેશ્વરમહારાજાના સત્ય અને શુદ્ધ શાસનને અનુસરવાવાલા આચાર્યાદિ સકલ સંઘે તેઓને દૂરજ કર્યા જો કે વર્તમાન કાલમાં તેવા અતિશય પ્રતાપી કે પૂર્વધર મહાત્મા નથી અને તેથી કોઈ એક પદાર્થ ઉત્થાપે કે વિપરીત પરૂપણા કરે તેવાને નિહ્નવ તરીકે જાહેર કરી નિહ્નવની કોટીમાં બેસાડી શકાય નહીં તોપણ શાસ્ત્રોના સ્પષ્ટ પાઠોને ઉથલાવી તેના ઉલટા અર્થો કરે અને ઘાતકીપાડું પ્રવર્તાવે તથા અનાચારને શાસ્ત્રના નામે પોષણ આપવા તૈયાર થાય, તેવાઓને મિથ્યાદૃષ્ટિ ગણવા, એતો દરેક શાસ્ત્ર જાણનાર અને શ્રદ્ધાવાલા મનુષ્યોની ફરજજ છે.

પ્રશ્ન ૨૯–જિન આણા અને આચાર્યની આણા એ બેમાં બલવાન કોને જાણવી?

ઉત્તર–બલવાન આણા શ્રીજિનેશ્વરદેવની છે આચાર્યની આણા જો જિન આણાનુસારી હોય તોજ પ્રમાણ થઈ શકે તે સિવાય પ્રમાણ ગણાય નહીં જિન આણાને લોપી

આચાર્યની આણા પ્રમાણે વર્તે, તેને દોષિત કહેલ છે

यदुक्त श्रीकल्पभाष्ये-' आणाइ जिणदाण, नहु वलियतरा हु वायरिअ आणा । जिण आणाइ परिभवो, एव ही गवो अविणओय ॥ १ ॥'

અર્થાત્-જિનેશ્વરોની આણાથી આચાર્યની આણા બલવાન કોઈ રીતે થઈ શકે નહી જો કદી તેમ કોઇ કરે તો જિન આણાનો પરિભવ થાય અને પોતે અહંકારી થાય અને વળી અવિનીતપણાની પ્રાપ્તિ થાય, એમ કહેલ છે શ્રીજિનઆણાએ અને પરંપરાએ પર્યુષણા ભાદરવા શુદી પંચમીના છે, અને વળી અપવાદે આચાર્યની આચરણાએ ચોથના જાણવા જિન આણાથી તો પંચથી જાણવી આચાર્યની આણા જિન આણાથી વળી શકે નહી, માટે જિન આણા પ્રમાણ કરવી જે પંચમી ઉત્થાપે તે જિન આણા ઉત્થાપે છે, અને જિન આણાને જે ઉત્થાપે છે તેને જિન આણા ભંગનો દોષ લાગે છે એટલાજ માટે કહેલ છે કે—

" तमेव सच्च निस्सक ज जिणेहिं परेइयं " इतिश्रीभगवती सूत्रवचनात्.

અર્થાત્-તેજ સાચુ અને સંદેહવિનાનું જે જિનેશ્વરપરમાત્માઓએ કહેલ હોય એમ શ્રીભગવતીજી સૂત્રમા કહેલ છે માટે જિનાજ્ઞા પ્રમાણે પ્રવૃત્તિ કરિયે તોજ આરાધકપણું થાય અને જીવ કલ્યાણનુ ભાગીદાર બને!

પ્રશ્ન ૩૦-આગમ-સિદ્ધાન્ત-સૂત્રોક્ત આચારપર બહુમાન કરનારને શુ લાભ થાય ?

ઉત્તર-આગમ-અરિહંતે પ્રરૂપેલ સિદ્ધાંત તેમા કહેલ

આચારને આચરણ કરનાર-સ્વીકારી સેવનાર આત્મહિતૈષી પુરૂષ તેણે શ્રીતીર્થંકર, ગુરૂ ધર્માચાર્ય અને ધર્મ એ સર્વેને બહુમાનવાલા બનાવ્યા જુઓ આ તેનો પાઠ-

यदुक्त नवांगीवृत्तिकारकश्रीमदभयदेवसूरिभि श्रीआगमाष्टोत्तरिकाया यत-आगमे-‘ आगम आयरंतेण, अत्तणो हियकंखिणो । तित्थनाहो गुरु धम्मो, सव्वे ते बहुमन्निया” ॥७॥ व्याख्या-आत्मनः स्वस्य हितकांक्षिणा हितकामिना आगम अर्हत्प्रणीतसिद्धांतोक्तमाचार आचरता अभ्युपगच्छता जनेन तीर्थनाथोऽर्हद्गुरुधर्माचार्यं धर्मश्च ते सर्वे बहुमानिता गौरविता । अय भाव -आत्महितैपिणा येन श्रीसिद्धांतो बहुमानितस्तदुक्त सर्वमप्यंगीकृतमित्यर्थं । नतु जमाल्यादिवत् सिद्धांतैकदेशोप्यप्रमाणितोस्तीति, तेनार्हद्गुरुधर्मा बहुमानिता एव यश्चागमपदमेकमपि नांगीकरोति स निह्नवप्रसक्तो सम्यक्त्वविकलो गण्यते । ‘ पयमवि असद्दहतो सुत्तुत्त मिच्छद्दिट्ठीओ ’ इति वचनात् ” ॥

અર્થાત્-સ્વહિતવાંછક પરમાત્માએ કહેલ આગમ આચરણાને આચરતા એવા ભવ્યાત્માએ તીર્થનાથ અરિહંત, ગુરૂ-ધર્માચાર્ય અને ધર્મ તે સર્વેને પ્રતિષ્ઠાવાલા કર્યા આનુ તાત્પર્ય એ છે કે-જે આત્મહિતના ઇચ્છનારે શ્રીસિદ્ધાતનુ બહુમાન કર્યું, એટલે તેમા કહેલ સર્વે સ્વીકાર્યું છે, પણ જમાલી આદિની માફક નહી, જેણે સિદ્ધાતનો એક ભાગ પણ અપ્રમાણ કરેલ નથી, તેથી તેણે સર્વને બહુમાનવાલા બનાવ્યા જે સિદ્ધાતના એક પણ પદને ન સ્વિકારે તે

નિહ્નવની ઉપમા અને સમ્યક્ત્વ રહિત ગણાય છે કહેલ છે કે-સૂત્રમાં કહેલ એક પદને પણ નહી સદ્દહતો મિથ્યાદૃષ્ટિ જાણવો એ પ્રકારે નવાંગીવૃત્તિકાર શ્રીઅભયદેવસૂરિએ આગમ અષ્ટોત્તરિમા કહેલ છે

પ્રશ્ન ૩૧-જિન આજ્ઞા ચોથની સવત્સરી કરવામા છે કે પચમીની સવત્સરી કરવામા છે?

ઉત્તર-જિનેશ્વર ભગવતોની આજ્ઞા પચમીની સવચ્છરી કરવામા છે પણ ચોથની કરવામા નથી કારણ કે શ્રમણ ભગવાન શ્રીમહાવીરસ્વામી મોક્ષ ગયા પછી નવશોત્રાણુ વર્ષ પર્યતતો અખડ રીતે ભાદરવા શુદી પચમીની સવચ્છરી ચાલી આવેલી છે, કેમ કે-શ્રીકાલકાચાર્ય તથા તેમના ગુરૂ વિગેરે સવ કોઇ ભાદરવા શુદી પચમીનીજ સવચ્છરી કરતા હતા ત્યારબાદ રાજાના આગ્રહના કારણે શ્રીકાલકાચાર્યને ન છૂટકે ચોથ કરવી પડી છે તો હવે પોતેજ વિચારો કે-જિનેશ્વરની આજ્ઞા ચોથની સવચ્છરી કરવામા છે? કે ધ્રોપવ પચમીની સવચ્છરી કરવામા છે? અને નવશો બાદ વર્ષસુધી ચતુર્વિધશ્રીસઘે શ્રીપચમીની સવત્સરી કરી અને કરે છે તે શુ શ્રીજિન આજ્ઞા વિના કરી હશે? અને કરતા હશે? એમ તો કોઇ રીતે માની શકાય નહી, કારણ કે શાસ્ત્રોમા તે સબધીના લેખો પડેલા છે તો તેવી ચોક્કસ જાણવુ કે શ્રીજિનેશ્વરની આજ્ઞા ભાદરવા શુદી પચમીની સવચ્છરી કરવામા છે, પણ બીજી તિથીમા નથી શ્રીનિશીથસૂત્રમા પાઠ છે કે પવમા ધ્રોપવ ન કરે અને અપર્વમા ધ્રોપવ કરે તો તેને પ્રાયશ્ચિત્ત બતાવેલ છે જુઓ આ તે સૂત્ર પાઠ—

"जे भिक्खु पज्जोसवणाए ण पज्जोसवेइ अपज्जोसवणाए पज्जोसवेइ तस्स चउ गुरु पच्छित्तं"

અર્થાત્–જે સાધુ પજ્જુસણા પચમીમા ન કરે અને અપર્વમા કરે તેને ચારગુરૂપ્રાયશ્ચિત આવે અને શ્રીનિશીથચૂર્ણિમા પચમીને પર્વ અને ચોથને અપર્વ કહેલ છે તો હવે અપર્વ ચોથમા પજ્જુસણા કરવાની જિન આણા શી રીતે હોઇ શકે? જિનેશ્વરે તો અપર્વમા પર્યુષણા કરે તેને પ્રાયશ્ચિત દોષ બતાવેલ છે અને પર્વ પચમીમાજ પર્યુષણા કરવાની આજ્ઞા કરેલ છે

પ્રશ્ન ૩૨–શ્રીકાલકાચાર્યે ચોથની સવત્સરી કેમ કરી?

ઉત્તર–શ્રીનિશીથસૂત્રની ચૂર્ણિમા એમ બતાવેલ છે કે રાજાના કેવાથી ચોથની સવત્સરી તેમને કારણ અગે કરવી પડી છે પણ પોતાની ઇચ્છાથી કરી નથી તે સિવાય બીજો કોઈ હેતુ તેમા બતાવવામા આવેલ નથી

પ્રશ્ન ૩૩–અપર્વ ચોથમા શ્રીકાલકાચાર્યને પર્યુષણા કરવી પડી તેમા શુ કારણ નિશીથચૂર્ણિમા બતાવેલ છે?

ઉત્તર–જુઓ નિશીથચૂર્ણિનો પાઠ—

"पव्वेसु पज्जोसवेयव्व णो अपव्वेसु, सीसो पुच्छति इयाणिं कह चउत्थीए अपव्वे पज्जोसविज्जति? आयरिओ भणति कारणिआ चउत्थी अज्जकालगायरिएण पवत्तिआ, कह भण्णते कारणं? अज्जकालगायरिओ विहरंतो उज्जेणिं गओ, तत्थ वासावासं ठिओ, तत्थ नयरीए बलमित्तो राया, तस्स कणिट्टो भाया भाणुमित्तो जुवराया, तेसिं भगिणी

भाणुसिरी नाम, तस्स पुत्तो बलभाणू णाम सो अ पगिइ भद्द–विणीययाए साहूणं पज्जुवासति, आयरिएहिं से धम्मो कहिओ पडिबुद्धो पव्वाविओ अ, तेहिं अ बलमित्त–भाणुमित्तेहिं रुट्ठेहिं कालगज्जोअ पज्जोसविओ निव्विसओ कओ। केइ आयरिआ भणंति जहा–बलमित्तभाणुमित्ता कालगायरिआण भागिणेज्जा भवंति, माउलोत्ति काउ महंतं आयर करंति अब्भुट्ठाणाइय त च पुरोहिअस्स अप्पत्तिअ भणइ अ एसो सुद्द–पासंडो वेदाइ–बाहिरो, रण्णो अतो पुणो पुणो उल्लवतो आयरिएण णिप्पट्ठ पसिण वागरणो कओ, ताहे सो पुरोहिओ आयरिअस्स पदुट्ठो रायाण अणुलोमेहिं विप्परिणामेति–एरिसया महाणुभावा एते जेण पहेण गच्छति तेण पहेण जति रण्णो गच्छति पयाणि वा अक्कमति तो असिवं भवइ, तम्हा विसज्जेह ताहे विसज्जिआ। अण्णे भणंति–रण्णा उवाएण विसज्जिआ, कह ? सव्वमि णगरे रण्णा अणेसणं कराविआ ताह णिग्गया, एवमादिआण कारणाण अण्णतमेण निग्गता, विहरता पइट्ठाण नगर ते पट्ठिआ, पइट्ठाण समणसंघस्स य अज्जकालगज्जेहिं संदिट्ठ, जावाहं आगच्छामि ताव तुब्भेहिं णो पज्जोसविअव्व। तत्थ य सातवाहणो राया सो अ सावओ सा अ कालगज्ज इत सोऊण निग्गओ अभिमुहो समणसंघोअ महाविभूईए पविट्ठो कालगज्जो, पविट्ठेहिअ भणिअ भद्दवयसुद्धपंचमीए पज्जोसविज्जइ समणसंघेण पडिवण्ण, ताहे रण्णा भणिअ तद्दिवस मम लोगाणुवत्तीए

इंदो अणुजाएअन्नो होहित्ति साहूचेइएअ ण पज्जुवासेस्सं ततो छट्टीए पज्जोसवणा किज्जउ, आयरिएहिं भणिअं ण वट्टति अतिक्कमितु, ताहे रण्णा भणिअ ता अणागय चउत्थीए पज्जोसविज्जइ, आयरिएहिं भणिअ एव भवउ. ताहे चउत्थीए पज्जोसविअं " इति निशीथचूर्णि दशमोद्देशके."

અર્થાત્-પર્વમા પર્યુષણા કરવી, અપર્વમા કરવી નહી શિષ્ય પુછે છે-હાલ કેમ અપર્વ ચોથમા પર્યુષણા થાય છે? ગુરૂ કહે છે-કારણિયા ચોથ આર્યકાલકાચાર્યે કરી તેવું શુ કારણ? અને શી રીતે બન્યું? આર્ય કાલકાચાર્ય વિચરતા ઉજ્જેણિમા ગયા, ત્યા ચોમાસુ રહ્યા તે નગરીમા બલમિત્ર રાજા છે તેનો નાનો ભાઈ ભાનુમિત્ર યુવરાજ છે તેમની બેન નામે ભાનુશ્રી, તેણીનો પુત્ર બલભાનૂ નામે છે, તે પ્રકૃતિ-સ્વભાવે ભદ્રક અને વિનિત છે, સાધુઓની પર્યુપાસના-ભક્તિ કરે છે, આચાર્યે તેને ધર્મ સમજાવ્યો, તેને પ્રતિબોધ પમાડ્યો અને દીક્ષા આપી તે કારણે રૂષાયમાન થએલા બલમિત્ર ભાનુમિત્રે ચોમાસી રહેલા કાલકાર્યને દેશવટો-દેશનિકાલ કર્યો કોઈ આચાર્યો આપ્રમાણે કહેછે-બલમિત્ર અને ભાનુમિત્ર કાલકાચાર્યના ભાણેજ થાય છે, મામા છે એમ ધારીને ઉભા થવુ વિગેરે બહુ આદર કરે છે તે પુરોહિતને અપ્રીતિ કરતા થયુ, પુરોહિત બડબડવા લાગ્યો-આ શુદ્ર પાખડી વેદાદિબાહ્ય છે એ પ્રમાણે રાજાની પાસે વારવાર બોલતો તેને આચાર્યે નિરૂત્તર કર્યો-બોલતો બધ કર્યો ત્યારે તે પુરોહિત આચાર્યપર દ્વેષવાલો રાજાને અનુકૂલ

વચનોથી જુદા પરિણામવાળો-વિપરીત પરિણામવાળો કરના
બોટચો-એવા મહાનુભાવ એ જે માર્ગથી જાય ! તે માર્ગે
ને ગન્ત જાય અથવા એમના પગવાઓ ચપાય તો ઉપદ્રવ
થાય માટે તેમને વિદાય કરો ! ત્યારે વિદાય કર્યા બીજાઓ
વળી આમ કહે છે-રાજાએ ઉપાયથી વિદાય કર્યા કેવી
રીતે ? સર્વ નગરમાં રાજાએ અનેષણીય કરાવ્યું તેથી નિકળી
ગયા ઇત્યાદિ કારણોમાંથી કોઈ પણ કારણુસર નિકળી
ગયા, વિચરતા પઈઠાણ નગર તરફ ચાલ્યા પઈઠાણ નગરમા
પોતાના સાધુ સમુદાયને આર્યકાલસૂરિએ કહેલો આવ્યો-
જ્યા સુધી હુ આવુ છુ, ત્યા સુધી તમારે (નિવાસરૂપ) પર્યુ-
ષણા નક્કી ન કરવા તે નગરમા સાતવાહન નામનો રાજા તે
શ્રાવક (છે) તે કાલકાર્યને આવતો સાભળીને સન્મુખ
ગયો અને સાધુસમુદાય (પણ) સમુખ ગયો મોટા આડ
બરે કાલકાર્યને પ્રવેશ કરાવ્યો અને પ્રવેશ કર્યા બાદ
કાલકાર્યે બોલ્યા-ભાદરવા શુદી પચમીએ પર્યુષણા કરવાના
છે, તે સાધુ સમુદાએ સ્વીકારી લીધુ ત્યારે રાજાએ કહ્યુ,
તે દિવસે મારે લોકાનુવર્તિએ-ચાતિ, ઇદ્રને માટે ઇદ્
મહોત્સવ (ઇદ્રિયાગ) કરવાનું છે, તેથી સાધુ, ચૈત્યની સેવા
ભક્તિ નહી થાય, તેથી છઠની પર્યુષણા કરો ! આચાર્યે
કહ્યુ, ઉલ્લઘાય નહી, ત્યારે રાજાએ કહ્યુ, તો આવતી
ચોથે પર્યુષણા કરો ! આચાર્યે કહ્યુ એમ થાઓ તે કાર
ણથી ચોથે પર્યુષણા કરી આ પ્રમાણે નિશીથચૂર્ણિના દશમ
ઉદ્દેશામા બીના બતાવેલ છે

આનુ સાર આ છે

ઉજ્જેણીનગરીમા ચોમાનુ રહ્યા હતા ચોમાસામા

અને વલી રજા વિના બલભાનુને દીક્ષા આપી રાજાના કોપે ત્યા દેશવટો મલ્યો ચોમાસામા વિહાર કરી પઇઠાણપુરમા આવ્યા ભાદરવા શુદી પચમીએ પયુષણા છે એમ પોતે જાહેર કર્યું ત્યાના સાધુ સઘે તે વાત માન્ય કરી પણ રાજાએ માન્ય ન કરી રાજા શ્રાવક હતોને ? હા, છતા આચાર્યનુ કથન માન્યુ નહી છેવટ રાજાએ ચોથની કરો ! એમ કહ્યુ, ત્યારે કાલકાચાર્ય 'એમ થાઓ' એમ બોલ્યા તેનું કારણ પર્યુષણા નજીકમા આવેલ છે, જો આ (રાજા)નું વચન માન્ય ન કરાય અને કદી આને પણ અરૂચિ થાય તો હવે શુ થાય ? આમ ધારીને કારણે ન છુટકે ચોથ કરવી પડી છે પણ ચલાવવા માટે કરી નથી એ બીના તો નિશીથચૂર્ણિના પાઠ ઉપરથી સ્પષ્ટ જણાય છે

નિશીથચૂર્ણિને માનનારાઓએ નીચે લખેલ બીનાઓ નિશીથચૂર્ણિમા સ્પષ્ટ બતાવેલ છે તે તરફ ધ્યાન આપવુ જોઇએ—

૧ આષાઢ ચોમાસી પ્રતિક્રમણ આષાઢ શુદી પૂનમે બતાવેલ છે, ચૌદશે બતાવેલ નથી

૨ કાર્તિકચોમાસી પ્રતિક્રમણ કાર્તિકશુદી પૂનમે બતાવેલ છે, કાર્તિકશુદી ચૌદશે બતાવેલ નથી

૩ કાર્તિકવદી એકમનો વિહાર કરવાનો બતાવેલ છે, પણ કાર્તિકશુદી પૂનમનો સાધુઓને વિહાર કરવાનો બતાવેલ નથી

૪ પર્વમા પર્યુષણા કરવી બતાવેલ છે, પણ અપર્વમા પર્યુષણા કરવી બતાવેલ નથી

૫ ચોથને અપવ કહેલ છે પણ પર્વ કહેલ નથી

૬ વસ્ત્ર રંગનારને પ્રાયશ્ચિત બતાવેલ છે પણ વિધિ નથી

૭ પાચ પાચ દિવસની વૃદ્ધિ કરવી, કલ્પસ્થાપનમર્યાદા બતાવેલ છે પણ સઘની આજ્ઞાએ વિચ્છેદ ગયાની બીના બતાવેલ નથી

આ ઉપર બતાવેલ સાત બાબતને ન માને, તે નિશીથચૂર્ણિને માને છે એમ કેમ કહેવાય?

નિશીથચૂર્ણિમા તો ચોથ કેમ થઈ? એ શકાનુ સમાધાન ચરિતાનુવાદે કરેલ છે નિશીથચૂર્ણિકારનો એવો અભિપ્રાય નથી કે હવે બધાએ ચોથ કરવી! અને ચરિતાનુવાદે જે બીના હોય તે વિધિવાદમા કેવી રીતે સમાવેશ થઈ શકે? અપવાદસિદ્ધાતોને ઉત્સર્ગમા ન મુકી શકાય અપવાદ તે અપવાદ રૂપેજ રહે, અને ઉત્સર્ગ-સૂત્રો તે ઉત્સર્ગ-સૂત્ર રૂપેજ રહે આ સિવાય બીજી સાત ઉપર બતાવેલ બીનાઓ નિશીથચૂર્ણિમા છે તે તરફ કેમ ધ્યાન દેવાતુ નથી? એમા જે જે બીનાઓ બતાવેલ છે તે તે શ્રદ્ધાપૂર્વક માન્ય થાય તોજ તે સૂત્રની ચૂર્ણિ માની ગણાય પોતાને અનુકૂલ પડતુ માનીએ તે સિવાય લેખ છતા પણ ન માનીએ તો તે નિશીથચૂર્ણિ માની કેમ ગણાય? ઉપર બતાવેલ સાતબીનાઓ નિશીથચૂર્ણિકાર લાવેના છે તે ખાસ ધ્યાનમા લેવા જેવી છે

પ્રશ્ન ૩૪-પાછીથી ચાલી કેમ હશે?

ઉત્તર-રાજાના આગ્રહથી ચોથની સવચ્છરી કર્યા પછી શ્રી કાલકાચાર્ય તેજ શાલમા કાલ કરી ગયા પાછીથી

તેમના શિષ્યોએ ચલાવેલ હોવી જોઇયે, પણ ક્યા હેતુથી ચલાવી તેનો કાંઇ પણ ખુલાસો કોઈ ગ્રન્થમા નથી

પ્રશ્ન ૩૫-શ્રીકાલકાચાર્યે રાજાના કારણે કરેલ, ચોથ બધા ગચ્છોમા ચાલી કે કેમ ?

ઉત્તર-શ્રીકાલકાચાર્ય રાજાના કહેવાના કારણે કરેલ ચોથની સવચ્છરી બધા ગચ્છોમા ચાલી નથી કિંતુ એમના પોતાના ગચ્છમા તેમના કાલ કરી ગયા પછી ચાલી છે તેમનો ભાવડહરો ગચ્છ છે તે સિવાય સર્વે ગચ્છોમા ભાદરવા શુદી પચમીનીજ સવચ્છરી ચાલતી હતી સર્વે ગચ્છોમા ચોથની સવચ્છરી કરતા હતા એવો પ્રાચીન ગ્રન્થોમા કોઈ જ ઠાગે લેખ છે નહીં માટે ભાદરવા શુદી પચમીની સવચ્છરી સર્વ ગચ્છોમા થતી હતી એ ચોક્કસ જાણવુ

પ્રશ્ન ૩૬-અત્યારે આ બધા ચોથની સવચ્છરી કરી રહ્યા છે તે ક્યારથી ?

ઉત્તર-અત્યારે બધા જૈનો ચોથની સવચ્છરી કરતા નથી, પણ માત્ર તપગચ્છમા અને ખરતરગચ્છમા થાય છે, અને તે પણ વિક્રમ સવત ૧૨શોની સદીના અરસામા ચાલેલ છે તેના પહેલા એક ભાવડહરા ગચ્છમા કાલકાચાર્ય પછી ચોથની સવચ્છરી થતી હતી તે સિવાય સર્વે ગચ્છોમા ભાદરવા શુદી પચમીની સવચ્છરી પ્રવર્તતી હતી

પ્રશ્ન ૩૭-વિક્રમસવત્ ૧૨શોની સદીના વખતથી ચાલેલ છે તેની શી ખાત્રી છે, ક્યારથી બીજાઓમા ચાલી ?

ઉત્તર-વિક્રમસવત્ ૧૨શોની સદીના લગભગથી પહેલા થએલા આચાર્યોએ પોતાના બનાવેલા ગ્રન્થોમા ભાદરવા શુદી પચમીની સવચ્છરી કરવાનુ લખેલા છે, પણ ચોથ

કરવાનુ તેમા નામ નિશાન પણ નથી એ ખાત્રી સમજવી કેવળ શ્રી કાલકાચાર્યના સતાનીયાઓ ચોથની સવચ્છરી કરતા હતા તેમને મુકીને સર્વત્ર જૈનોમા ભાદરવા શુદી પચમીની સવચ્છરી ચાલતી હતી

પ્રશ્ન ૩૮-શ્રીકાલકાચાર્યે રાજાના આગ્રહથી ચોથની સવચ્છરી કરી તે સમસ્ત હિદુસ્તાનના જૈનાચાર્યોએ સ્વીકારી, એમ આજના કેટલા એક સવેગી સાધુઓ વિગેરે કહે છે તે કેમ?

ઉત્તર-તે બીના સાચી નથી, કારણકે તે હકીકત સાબીત કરવામા શ્રીજૈનપૂર્વાચાર્યોના લેખ કોઈપણ પ્રાચીન જૈન ગ્રન્થોમા નથી તેમજ આપણે સ્વબુદ્ધિથી વિચારવાનુ કે તે કાલમા આજની માફક ટપાલ, ટેલીફોન, રેલગાડી, મોટર, બાઇસિકલ, એરોપ્લેન-વિમાન અને વાયર્લેસ વિગેરે સાધનો પણ ન હતા, તો આખા હિદુસ્તાનમા સર્વ જૈનાચાર્યોને ટુકા સમયમા શી રીતે ખબર આપી હશે? અને શી રીતે બધા આચાર્યો સામેલ થયા હશે? આ બીના કોઈ રીતે આપણી બુદ્ધિમા બેસે તેવી નથી તેમ તે બીનાનું પ્રમાણ કોઈપણ પ્રાચીન સિદ્ધાતો કે ગ્રન્થોમા નથી, જેથી આપણે સ્વીકારી શકિયે, કિતુ પઇઠાણ પુરના સમણસઘે તે વાત સ્વીકારી એવા અક્ષર નિશીથચૂર્ણિના છે અને તે શમવી પણ શકે, કારણકે-જે નગરમા-એટલે પઇઠાણપુરમા રાજાના કહેવાથી શ્રીકાલકાચાર્યને ચોથનીસવત્સરી કરવી પડી તેમના અનુયાયીઓને પણ તે કરવી પડે એ ન બનવા યોગ્ય નથી વળી બધાએ ગચ્છોના જૈનાચાર્યોને શુ કારણ પડયુ હતું? કે જેથી તેઓ બધાય ગચ્છવાલા આચાર્

ચોથની સંવચ્છરી કરે? નીયમ તો એ છે કે જેને કારણ પડ્યું હોય તે કરે, તો તે વ્યાજબી ગણાય તેમવલી બધા જૈનાચાર્યોના તે શ્રીકાલકાચાર્ય ગુરૂપણ ન હતા, કે જેથી બધા ગચ્છના જૈનાચાર્યો તેમ કરે તેમજ વળી શ્રીકાલકાચાર્યે ચોથની સંવત્સરી ચલાવવા માટે કાંઈ ટ્ટી ન હતી કે જેથી બધાએ ગચ્છના જૈનાચાર્યોને હુકમ કરી ચોથની સંવત્સરી કરાવે? તેમણે તો ન છુટકે કરી હતી

પ્રશ્ન ૩૯—શ્રીકાલકાચાર્ય સમસ્તજૈનાચાર્યોના ગુરૂ કેમ ન હતા? અત્યારે વિચરતાં સાધુઓને પૂછતા તેઓ-માંથી કેટલાએક કહે છે કે સમસ્તજૈનાચાર્યોના ગુરૂ હતા તેનું કેમ?

ઉત્તર—જો તેઓ કેતા હોય કે તે શ્રીકાલકાચાર્ય અમારા સર્વના ગુરૂ હતા, તો તે શ્રીકાલકાચાર્યનુ નામ પોતાના ગચ્છની પટ્ટાવલીમા પટ્ટધર તરિકે કેમ નથી? અને જો તેઓ કહે કે, છે! તો બતાવો! તમારી તપાગચ્છની પટ્ટાવલીમા પટ્ટધર તરીકે કેટલામા તે શ્રીકાલકાચાર્ય પટ્ટધર થયા છે, અને તેમની એટલે શ્રીકાલકાચાર્યની પાટે કોને ગણો છો? તે બતાવવું જોઇયે શુ બનાવે હોય તોને? વળી તેમને ગુરૂ તરીકે માને તો તેમના ગચ્છની સમાચારી કરવી જોઇએ, તે સમાચારી ' સુધર્મગચ્છપરીક્ષા ' મા આ પ્રમાણે પૃષ્ઠ ૩૬ મા બતાવેલ છે—

સુગપ્રધાન કાલિકસૂરિને, કહે તેહ ન વિચારે મને,
કાલિકસૂરિ કવણગચ્છ થયો, કવણ આચાર તિણે થાપીયો ૮૭
તાસુ ગચ્છ ભાવદહેરા સહી, પચ્ચખાણ વંદણ તેણે નહિ,
પહેલો પડિક્કમે ઇરિયાવહી, સામાયકવિધિ પછે કહી ૮૮

ાણી ચઉમાની ચઉદશે, કરે પજ્જુસણ ચઉથે રસે,
કરે પ્રતિષ્ઠા જેણીવાર, માડે નાહિ વિરોધ તેવાર ૮૯
હે કંકણ ને મુદ્રડી, બાજુબધ બહિરખી જડી,
સ્નાન કરે બધે નવનહી, સહજ જુઅનુ પહેરે સહી ૯૦
કરે વિધેપણ રૂડા ગાન, સઘ સઘાને કરે જવજાન,
માલારોપણ ને ઉપધાન, તે તો માને દોષ નિદાન ૯૧
મહાનિશીથ ન તે સદ્દહે, શ્રાવકને ચરવલુ નવિ કહે,
જિનપ્રતી દેવીની થુઈ ચાર, ઓઘે દશી પ્રકટ વિચાર ૯૨
યુગપ્રધાનકાલિકગુરૂતણો, કાઉસગ્ગકરેચિહુ લોગસ્સતણો,
અતર પડિક્કમણે પુપુ જોય, એવા બોલ ઘણા તિહા હોય ૯૩
ન કરે બોલ ઘણા જે ઈમા, યુગપ્રધાન તિણે માન્યા કીમા,
એહ માહે જેહ કાઢે ખોડ, ઉભય ભ્રષ્ટ માહે તે જોડ ૯૪
નવિમાની તેણે જિનવરઆણ કાલિકસૂરિ કર્યા અપ્રમાણ
તો તિહા આરાધકપણું કિશ્યુ, પડચા પ્રવાહે ન જાણે ઈશ્યુ ૯૫
કેઈ કહે કહ્યો શ્રી મહાવીર, કાલિકસૂરી હોશે ગભીર,
તે ચોથે કરશે એ પર્વ, એ પણ કલ્પિત ઉત્તર સર્વ ૯૬
સૂત્ર ન કાલિકગુરૂનુ નામ, તો કિમ કહીએ પજ્જુસણઠામ,
જાણ હશે તે જોશે સૂત્ર, પાપ ભીરૂ ટાલશે ઉત્સૂત્ર ૯૭
પાટ સત્તાવીશમાહિ નહીં, કાલિકસૂરી વિચારો સહી,
ભાવડહેરાતણા ગચ્છ ટાલ, પાટ નામમાહે મ નિહાલ ૯૮
પણ છે લોક ન્હાસક ભર્યો, લીધા બોલ કહે અનુસર્યો,
હોશે વિવેકી તે જાણશે, પોતાનો મત નવિ તાણશે ૯૯
જિનભાષિત આગમ અનુસાર, કર થાપના સૂત્ર વિચાર,
તેહતણા સવિ સરશે કાજ, લેશે અવિચલપદનુ રાજ ૧૦૦
ઉપર બતાવી એ પ્રમાણે તેમના ગચ્છની સમાચારી ન કરે

તેણે કાલકાચાર્યને ગુરૂ તરીકે માન્યા કેમ ગણાય બોલવા માત્રથી ગુરૂ ન માની શકાય

પ્રશ્ન ૪૦–મહાન જૈનાચાર્યો જેવા કે–શ્રીહરિભદ્રસૂરિ, શ્રીઅભયદેવસૂરિ અને કલિકાલસર્વજ્ઞ શ્રીહેમચંદ્રસૂરિ વિગેરે શુદી પચમીની સવત્સરી કરતા હતા કે ચોથની? કેટલાએક એમ કહે છે કે તેઓ ચોથની કરતા હતા તેમા શુ સાચુ સમજવુ?

ઉત્તર–તેઓ ભાદરવા શુદી પચમીની સવત્સરી કરતા હતા, છતા પણ કોઈ કહે કે તેઓ ચોથની કરતા હતા તો તેમને પૂછવુ જોઈયે કે તમે ક્યા આધારે કહો છો? તે સબધમા તેઓશ્રીનો લેખ કોઇ પણ ગ્રન્થમા છે? તેઓના બનાવેલા ઘણા ગ્રન્થો છે તેમા કોઈ પણ ગ્રન્થમા ચોથની સવત્સરી કરવી એવો લેખ તેઓએ લખ્યો છે? એવો લેખ તો તેમણે કોઈ પણ પોતાના બનાવેલા ગ્રન્થોમા કરેલ નથી કિન્તુ તેઓએ પોતાના બનાવેલા ગ્રન્થોમા ભાદરવા શુદી પચમીને માટે લખાણ કરેલ છે હવે વિચારવુ જોઇએ કે તેઓ ચોથ કરતા હતા કે પચમી? નીયમ તો એવો છે કે જે કરતા હોય તે પોતાના ગ્રન્થોમા લાવે અને ન કરતા હોય તે ન લાવે એ ઉપરથીજ સિદ્ધ થાય છે કે તેઓ ભાદરવા શુદી પચમીનીજ આરાધના કરતા હતા

પ્રશ્ન ૪૧–શુ હરિભદ્રસૂરિ પોતાના લખેલા ગ્રન્થોમા પચમીના દિવસે શ્રીપર્વ કરવાનુ લાવેલા છે?

ઉત્તર–હા, શ્રીહરિભદ્રસૂરિજી સ્વકૃત પચાશકજી ગ્રન્થમા ભાદરવા શુદી પચમીના દિવસે શ્રીપર્વ ...

લાવેના છે જુઓ જૈનધર્મ પ્રસારક સભા તરફથી છપાએલ શ્રીપન્ચાશકજી ગ્રન્થના પત્ર ૨૭૩ મા *બીના છે જે કરતા હોય ત લાવે ચોથે પજુષણા પર્વ કરવાનુ તેઓ પોતાના કરેના કોઇ પણ ગ્રન્થમા લાવેલા નથી

પ્રશ્ન ૪૨-નવાગીટીકાકાર શ્રીઅભયદેવસૂરિ ચોથે પજુષણા પર્વ કરવુ, એમ કોઇ પણ જગ્યાએ લાવેના છે?

ઉત્તર-ના, તેનાથી ઉલટુ ભાદરવા શુદી પચમીના દિવસે શ્રીપર્વ કરવાનુ લાવેલા છે જુઓ શ્રીસમવાયાગસૂત્ર ટીકા પત્ર ૪૮૧મા (આગમસમિતિવાળી આવૃત્તિ) તથા

पचाशक नवदशपचाशकस्य गाथा-' चोउम्मासु क्कोसो, सत्तरि राईदिया जहण्णोउ । थेराण जिणाण पुण णियमा उक्कोसओ चेव ॥ ३९ ॥ व्याख्या-चत्वारो मासा समाहृताश्चतुर्मासं तदेव चातुर्मासं तद्यावत् । उत्कर्षं उत्कृष्ट, आषाढ्या कार्तिकीं यावदित्यर्थ । सप्तति रात्रिदिवान्यहोरात्राणि यावत् । जघन्यस्तु जघन्य पुन, भाद्रशुक्लपचम्या कार्तिकीं यावदित्यर्थ । केषामय पर्युषणाकल्प इत्याह स्थविराणा स्थविरकल्पिकाना । जिनाना पुनर्जिनकल्पिकाना तु । नियमादवश्यतया निरपवादत्वात्तेषा । उत्कर्ष एवोत्कृष्ट एव, चतुर्मासमवेत्यर्थ ॥ ३९ ॥

× समणे भगव महावीरे वासाण सवीसइ राए मासे वइक्कंते सत्तरिएहिं राइंदिएहिं सेसेहिं वासावास पज्जोसवेइ' वृत्ति -समणे इत्यादि वर्षाणा-चातुर्मासप्रमाणस्य वर्षाकालस्य सविंशतिरात्रे विंशतिदिवसाधिके मासे व्यतिक्रान्ते पचाशति दिनेष्वतीतेष्वित्यर्थं सप्त या च रात्रिदिनेषु शेषेषु भाद्रपदशुक्लपञ्चम्यामित्यर्थं, वर्षास्वावासो वर्षावास -वर्षावस्थान 'पज्जोसवेइ' त्ति परिवसति सर्वथावास करोति,

†આગમઅષ્ટોત્તરી ગ્રન્થમા પણ લાવેલા છે

પ્રશ્ન ૪૩-કલિકાલસર્વજ્ઞ કુમારપાલનૃપપ્રતિબોધક પૂર્ણતલ્લગચ્છીય શ્રીહેમચન્દ્રસૂરિ સ્વકૃત ગ્રન્થોના કોઈપણ સ્થળમા ચોથના દિવસે શ્રીપર્વ કરવાનુ લાવ્યા છે કે કેમ?

ઉત્તર-ના,ને શ્રીહેમચન્દ્રાચાર્યે પોતાના કરેલ કોઈપણ ગ્રન્થમા તે બીના લાવેલા નથી, અને જો કોઇ કહે કે-લાવેલા છે તો તેની પાસે તે ગ્રન્થનુ નામ તથા તેનુ અધિકાર પૂછી જાણી લેવુ જોઇયે મોઢાની વાત ન ચાલે, લેખ હોય તોજ પ્રમાણ ગણાય હાલના સમયમા મોઢાના ગપ્પા બહુ ચાલ્યા કરે છે

પ્રશ્ન ૪૪-'વડાકપનો છઠકરીને વીરવખાણ સુણી-જેછ' એમ પ્રભુ સ્તુતિમા બોલે છે, તે કોઈપણ શાસ્ત્રમા હશે?

यथाशक्ति प्राक्तनेषु दिवसेषु तथाविधवसत्यभावादिकारणे स्थानान्तरमप्याश्रयति भाद्रपदशुक्लपञ्चम्या तु वृक्षमूलादावपि निवसतीति हृदयमिति ॥

† यदुक्तम् आगमअष्टोत्तरिकामा-' आवस्सयाइकरण, इच्छा मिच्छाइ दसविहायरण । चिइवदणपडिलेहण, सव च्छरपव्वपव्वतिही ॥ १ ॥ उदयतिहीण ठवणा, विणयाइ सुसाहुमाणदाणाण । इत्थवि या' आयरणा, मच्चुद्धि का? विहायेइ ॥ २ ॥ इति

અર્થાત્—આવશ્યકાદિ- કરવામા, ઇચ્છામિચ્છાદિ દશ પ્રકારની સામાચારિમા, ચૈત્ય વ નમા, પડિલેહણમા, સંવત્સરીપર્વમા, પર્વતિથિઓમા, ઉદયતિથિની સ્થાપનામા, વિનયાદિકમા, સુસાધુને માન દેવા ક ૧ મા, ઈત્યાદિ કાર્યોમા, આચરણા તે શી? એમા તે બનબુદ્ધિની શી? હાની આવે છે ' ' ' ॥ ૨ ॥

ઉત્તર-ના, તે બીના સિદ્ધાંત-શાસ્ત્રોમાં જોવામાં આવેલ નથી હમણાના મુનિ-યતિયોએ વિચાર્યા વિના જોડિ નાખેલ છે, કારણ કે આ સૂત્રનું નામજ કલ્પસૂત્ર છે કાંઇ તેનું નામ વૃહત્કલ્પસૂત્ર નથી વૃહત્કલ્પસૂત્ર તો જુદોજ છે તો પછી કલ્પની અંદર વૃહત્કલ્પ ક્યાંથી પ્રવેશ કરી ગયો મતલબ કે કલ્પ તે વૃહત્કલ્પ રીતે બની શકે ? અને કલ્પ શબ્દે મુનીયોનો આચાર એ પ્રમાણે વૃત્તિકારો અર્થ કરે છે તો પછી જિનચરિત્રોને વૃહત્કલ્પ શીરીને કહી શકાય ? આ બધી બીના વિચારે તેને સમજાય તેવી છે

પ્રશ્ન ૪૫-હાલ માસધર, ભાસધર, પક્ષધર એ વિગેરે ધરોની પ્રથા જે ચાલી છે, તેનો લેખ શાસ્ત્રોમાં હશે કે ?

ઉત્તર-તેનો લેખ શાસ્ત્રોમાં જોવામાં આવેલ નથી પણ અઠ્ઠાઇયોનો લેખ શાસ્ત્રોમાં છે, અને એ પ્રથા તો પાછળથી ચાલેલ છે ભોલા લોકોને એ સબંધી વિચાર હોતો નથી તેઓ તો એમજ સમજે કે બધું શાસ્ત્રોથીજ ચાલે છે

પ્રશ્ન ૪૬-અઠ્ઠાઇયો કેટલી ? તેમાં શાસ્વતી કેટલી ? અને અશાસ્વતી કેટલી ?

ઉત્તર-‡શ્રીજીવાભિગમસૂત્રમાં અઠ્ઠાઇયો ચાર બતાવેલ

---

‡ जीवाभिगमसूत्रे- तत्थणं बहवे भवणवइ-वाणमंतर-जोइसियवेमाणिया देवा तिहिं चउमासिएहिं पज्जोसवणाए अ (अण्णेसु बहूसु जिणजम्मणनिक्खमणणाणुप्पत्तिपरिनिव्वाण माइएसु य देवकज्जेसु य देवसमुदएसु य देवसमिइसु य देवसमवाएसु य देवपओयणेसु य एगतओ सहिया समुवागया समाणा पमुइय पक्कीलिया) अट्ठाहियाओ महा महिमाओ करेमाणा पालेमाणा सुहसुहेण विहरति'।

છે ત્રણ ચોમાસીની અને એક પર્યુષણાની, એટલે ૧-આ
ષાઢ શુદી પૂનમની, ૨-કાર્તિક શુદી પૂનમની, ૩-ફાલ્ગુણ
શુદી પૂનમની અને ૪-ભાદરવા શુદી પંચમીની આ ચાર
તિથીપર્વમા ચારે નિકાયના દેવતાઓ પોતાના સુણચેનને
મુકી શ્રીનંદીશ્વર દ્વીપે જઈ શાસ્વતા જિનેશ્વરોની પૂજા,
મહિમા ઓચ્છવ વિગેરે ધર્મ વર્મની મહિમાકરે છે મહાના
કાલમાટે નીયમ પરમાત્માએ શ્રીજીવાભિગમસૂત્રમા બનાવેલ
છે અને આસોમાસની અઠ્ઠાઈ તથા ચૈત્રમાસની અઠ્ઠાઈ એ બે
અઠ્ઠાઈઓ પછીના આચાર્યો લાવેલા છે અને તે શ્રીઉત્તરા-
ધ્યયનસૂત્રની ટીકામા છે અને તેને શાસ્વતી તરિકે માને
છે પણ તેનો લેખ ચાર અઠ્ઠાઈની માફક ખુલ્લો પાઠ કોઈ
સિદ્ધાંતમા નથી એમ છ અઠ્ઠાઈઓ ગણાય છે

પ્રશ્ન ૪૭-ચોથ કર્યા પછે બીજે વર્ષ પંચમી થાય
નહી કેટલાએક એમ કહે છે કે એક દિવસ વધી જાય
તે કારણને લીધે શ્રીકાલિકાચાર્ય બીજે વર્ષે પંચમી કરી
નથી, તો તેનુ કેમ?

ઉત્તર-એ એમનુ કહેવુ ઠીક નથી, કારણ કે શ્રીકાલ-
કાચાર્ય તો તેજ સાલમા કાલ કરી ગયા છે બીજાપર્યુષ-
ણાપર્વ શુધી તેઓ રહ્યા નથી, અને એક દિવસ વધી જાય
એવી યુક્તિ કરવી તે પણ વ્યાજબી નથી કારણ કે દિવસ
વધી જવાના ભયથી જો નજ થાય તો પ્રાયે વિક્રમ સંવત્
૧૯૫૨ ની સાલમા પેટલાદ ગામમા મુનિઆણંદસાગરજી
વિગેરે ત્રીજની સંવચ્છરી કરી હતી, અને એ સિવાય
બધેસ્થલે જૈનોમા ભાદરવા શુદી પંચમીની સંવચ્છરી થઈ
હતી તો હવે ત્રીજ કરનારને સદાય ત્રીજ કરવી જોઈયે,

કારણ કે ચોથ કરે તો એક દિવસ વધી જાય અને અન-તાનુબંધિ દોષના ભાગીદાર થવું પડે માટે ત્રીજ કરવી જોઇએ, પણ તેમ કરતા દેખાતા નથી તો હવે તેમને અનંતાનુબંધિ લાગવું જોઈએ અને તે વખતે સર્વત્ર પચમીની સંવચ્છરી કરનારાઓએ દરવરસે પચમીનીજ કરવી જોઇએ તેમ પણ થએલ નથી માટે એનો એક ભ્રમમા નાખવાની યુક્તિ છે અને જો એમજ હોય તો "ભાદરવા શુદી પંચમીની રાત્રી ઓલંગવી નહી" એમ સૂત્રમાં સૂત્રકારો લખે છે, તે નીયમ કેમ રહી શકે? એ પણ વિચાર કરવો જોઇયે જે કાઈ કારણે કરાય તે તેનાને માટે હોય નહિ, અને જે સદાને માટે હોય તે કારણિક પણ ન ગણાય આ વાતતો બરાબર સમજી શકાય તેવી છે જિનવચનાનુસારે વિચાર કરે તે સમજી શકે તેમ છે

પ્રશ્ન ૪૮-શ્રીકાલકસૂરિ ચોથે વરસે પચમીના ચોથે કરે તો તેમને અનંતાનુબંધી થાય?

ઉત્તર-અનંતાનુબંધી કોને થાય? જે દેવસી, રાઈ, પખ્ખી, ચોમાસી અને સંવચ્છરીમા પણ ન ખમાવે અને કષાય થએલ હોય તેને તેમજ રાખે તેને અનંતાનુબંધી થાય કાલકસૂરિ આચાર્યતો પ્રતિક્રમણ રોજ કરતા હતા

"जे मे केइ कसाया सव्व तिविहेण खामेमि"

આ પાઠ આવશ્યક ઉવજ્ઝાયમા આવે છે એ પ્રમાણે ખમાવનારને અનંતાનુબંધી શીરીતે થાય તે વિચારજો

પ્રશ્ન ૪૯-ગીતાર્થે આચરેલી કઈ આચરણા પ્રમાણ?

ઉત્તર-સમય ગીતાર્થ લાભાલાભ જાણી સ્વસમુદાયમા સાધુઓના હીતાહીતને માટે જે જે આચરે તે તે પ્રમાણ

ભૂત થાય, પણ કાલકસૂરિયે તો રાજાનુ વચન રાખવાની ખાતર જ ન છુટકે કરેલ છે, તેમા સાધુઓનો તો કાંઈ પણ હીત કહેલ નથી સાધુઓનો હીત તો શ્રીમહાવીરપ્રભુની પરંપરાગત શ્રીપર્વ આરાધવામાજ છે પચમીને છોડીને ચોથ આરાધન કરવાથી અધિક લાભ જેવું જણાતુ નથી સદા તેમજ વર્તવા માટે આચાર્યની આજ્ઞા પણ નથી જો આજ્ઞા હોય તો બતાવવી જોઇએ

પ્રશ્ન ૫૦–કેટલાએક એમ કહે છે કે શ્રીવીરભગવાન ભાખી ગયા છે કે–કાલકાચાર્ય થશે અને ચોથની સંવત્સરી ચલાવશે એ પ્રમાણે પરમાત્માએ કોઈપણ સૂત્રમા ફરમાવેલ છે? અને પ્રભુએ કહેલ છે એમ જે કહે છે તે બીના સાચી હશે?

ઉત્તર–શ્રમણ ભગવાન શ્રીમહાવીરસ્વામીએ પ્રકાશ કરેલ આગમ વાણી તેમા આ બીના બીલકુલ નથી હાલમા પરમપૂજ્યતરિકે મનાતા ૪૫ આગમ સૂત્ર–સિદ્ધાંતો છે, તેમા કોઇ જગ્યાએ પ્રશ્નમા પૂછેલ હકીકત આવેલ નથી શ્રીભગવતની વાણી હોય તો સૂત્રોમાજ હોય સૂત્ર સિવાય ભગવતની વાણી હોય નહી અને સૂત્ર સિવાયની વાણીને શ્રીભવતની વાણી કહી શકાય નહી એતો ચેના પક્કી શ્રદ્ધા થવીજ જોઇયે સૂત્ર સિવાયની વાણી મારા તમારા જેવા છદ્મસ્થ દૃષ્ટિરાગીએ પ્રભુના નામે જોડી કાઢેલાને ભગવતની વાણી તરિકે માની લઇએ તો સૂત્ર–સિદ્ધાન્તનો બહુમાન પછી કયા રહ્યો દીવાલીકલ્પનુ નામ લે છે તે કેમ? દીવાલીકલ્પના કર્તા કાંઇ ભગવાન થોડાજ છે તેમજ વલી દીવાલીકલ્પ એક નથી જુદા જુદા આચાર્યોના કરેલા

છે અને તે પણ દીવાલીકલ્પો શ્રીકાલકાચાર્યના પછીના કાલમા થએલા આચાર્યોના બનાવેલા છે અને તેમા એક સરખી મતની હકીકત પણ નથી એવા દીવાલી કલ્પોને ભગવાનના કહેલા કેમ માની શકાય પોતે માની લીધેલ વસ્તુને સત્ય ઠેરાવવા માટે પરમાત્માનુ નામ લઇ કહેવુ કે એતો પ્રભુએ પ્રકાશ કરેલ છે! આતો તો મોટા પાપનો ભાગીદાર થવાય છે પરમાત્માને તે બીના પ્રકાશિત કરવી હોત તો શ્રીભગવતીસૂત્રમાજ કરત, ત્યા પ્રસગ છે છતા પણ ત્યા તે બીના છે નહી માટે તમારે ચોક્કસ સમજવું કે પાછલના આચાર્યોએ પોતાને અનુકુલ પડતી બાબતોને પ્રભુના નામે જોડી નાખેલી છે

પ્રશ્ન ૫૧-પહેલા તથા છેલ્લા તીર્થકરના સ્થવિર-કલ્પિ સાધુઓને ચોમાસી તથા પર્યુષણા ક્યારે કરવી?

ઉત્તર-પ્રવચનસારોદ્ધારમા પહેલા તથા છેલ્લા તીર્થ-કરના સ્થવિરકલ્પિ મુનિઓ ચોમાસી પૂનમની કરે અને પર્યુષણા ભાદરવા શુદી પચમીના કરે આ પ્રમાણે પ્રવ-ચનસારોદ્ધારમા[1] બતાવેલ છે એટલે આષાઢી પૂનમ તથા કાતકી પૂનમ ચોમાસી માટે કહેલ છે પણ ચૌદશ ચોમાસી માટે કહેલ નથી તેમજ પર્યુષણા ભાદરવા શુદી પાચમના કહ્યા છે પણ ચોથના કહ્યા નથી

---

१ प्रवचनसारोद्धार पत्र १८५ (सुरत दे ला]
गाथा—चाउमासुक्कोसो, सत्तरि राईदिया जहन्नाउ। थेराण जिणाणं पुण, नियमा उक्कोसओ चेव ॥ ६५८ ॥ व्याख्या-चतुर्णां मासानां समाहारश्चतुर्मासं तदेव चातुर्मासं तद्यावदुत्कृष्ट उत्कृष्ट पर्युषणाकल्प, आषाढपूर्णिमायाः कार्तिकपूर्णिमां यावदित्यर्थः, जघन्यं पुन सप्तति रात्रिन्दिवानि-

પ્રશ્ન પર-જે કારણિક તે અપવાદ કહેવાય, તો તે અપવાદ નિરંતર સેવાય ખરો ?

ઉત્તર-ન સેવાય, અને જો સેવે, તો તેને શાસ્ત્રકારોએ પ્રાયશ્ચિત બતાવેલ છે જેમ જુઓ નિશીથસૂત્રમાં કહેલ છે કે 'અપર્વમાં પજ્જુસણું કરે અને પર્વમાં પજ્જુસણું ન કરે તો તેને ચાર ગુરૂનું પ્રાયશ્ચિત આવે ' પણ હમણાં તો કારણિક કે અપવાદ કોને કહીએ તેનો ખ્યાલ થોડાનેજ હશે બહુ તો અંધપરંપરાજ ચાલે છે સમજીને પ્રવૃત્તિ કરનારા વિરલા જોવામાં આવે છે

પ્રશ્ન પર-તીર્થંકરની આજ્ઞાને છોડી અપવાદમાર્ગમાં લાગે તેને શું ગેરલાભ થાય ?

ઉત્તર-તીર્થંકરની આજ્ઞાને છોડી અપવાદ માર્ગમાં લાગેલા વિનાશને પામે છે, સંસારને વધારે છે, જિન-આણા તજી અપવાદ માર્ગે ચડેલા સાધુઓના સંયમધર્મ શ્રુતધર્મ આદિ ગુણો નાશ પામે, પરિણામે દુર્ગતિ થાય જ્યાં અપવાદ ત્યાં પ્રાયશ્ચિત બતાવેલ છે, તેની પ્રવૃત્તિઓને સાધારણપણે કોઈ પણ વ્યક્તિ આચરી શકે નહીં, અને જો તેવી પ્રવૃત્તિઓ આચારમાં મુકી શકાતિ હોય તો આવા ભયંકર પ્રાયશ્ચિત શું કરવાને ? તેથી અપવાદને ધોરી માર્ગ કરવા મથનારા અને તેને અનુસરનારા જિન

अहोरात्राणि भाद्रशुक्लपञ्चम्या कार्तिकपूर्णिमा यावदित्यर्थ, केवलमय पर्युषणाकल्प इत्याह-इयमिरात्रा-प्रथमपश्चिमजिन-सम्बन्धिस्थविरकल्पिकसाधूना जिनाना पुर-पूर्वोतिम तीर्थकृज्जिनकल्पिकाना नियमात्-निश्चयेन उत्कृष्ट एव-मा सचतुष्टयप्रमाण एव पर्युषणाकल्प निरपवादत्वात्तेषामिति

આજ્ઞાની બહાર છે વાચો નીચેનો લેખ× "આર્યરક્ષિત-સૂરિના સબંધમાં પંચકલ્પચૂર્ણિ —

'ते मूलसुत्त उज्झिऊण सद्दासु लग्गा जहा वडो मूले विणट्ठो पाएसु पइट्ठिओ विणस्सइ एव तेवि तित्थयराण मुत्तु अववाद पदे लग्गा'

ભાવાર્થ-તે મૂલ સૂત્રને છોડીને શાખાએ વળગેલા છે જેન વડ મૂલમાં નાશ પામીને થડના આધારે ઉભેલો નાશ પામે છે તેમ તે પણ તીર્થંકરની આજ્ઞાને છોડીને અપવાદ માર્ગમાં લાગેલા પણ નાશ પામે છે" વળી પણ વાચો આ લેખ+ "પંચકલ્પચૂર્ણિ —જો કોઈ વડ મૂલમાં ખવાઈ ગયો હોય છતાં થડમાં સારો દેખાય છે તે કેટલો વખત ટકવાનો ? અર્થાત્ એ વડનો નાશ થવાનો એટલે શ્રીતીર્થંકરની આજ્ઞાને તજી અપવાદ માર્ગે ચડેલા એવા સાધુઓના સંયમધર્મ, અને સત્યનિષ્ઠા આદિ ગુણો નાશ પામવાના અને પરિણામે દુર્ગતિજ થવાની

આ પ્રાયશ્ચિતને અંગે એક વાત વધારે સમજવાની જરૂર છે જે જે પ્રવૃત્તિઓ માટે શાસ્ત્રમાં આવા ભયંકર

× જૈન પત્ર પુ ૨૯ અ ૩૪ પૃ ૬૭૧ માં સત્યને ચાહતા હો તો એનો જ સ્વીકાર કરો લે શ્રીપાટણ જૈનયુવક સંઘ તરફથી શા કેશવલાલ મગનચંદ ના લેખનો ભાગ

+ 'જૈન પત્ર પુ ૨૯, અ ૩, પૃ ૫૭ માં પંચમહાવ્રતની પ્રતિજ્ઞા શાસન નામે સેવાના દંભ અમે લાંબો ખતી લે એ મણીભાઈ સાકરચંદ ઝવેરી-મુંબઈ ના લેખનો ભાગ

પ્રાયશ્ચિત બતાવ્યા છે તે સર્વ પ્રવૃત્તિઓને શાસ્ત્રને પ્રમાણિક માનનાર કોઈ પણ વ્યક્તિ કદી આચરી શકે નહીં, તેની પ્રવૃત્તિઓને પણ સાધારણપણે આચારમા મુકી શકાતી હોત તો પછી તેને માટે આવા ભયંકર પ્રાયશ્ચિત શાને? તો પણ ઘણા શાસ્ત્રકારે આવી પ્રવૃત્તિની પણ બે બાજુ જોઈ અને તેને પણ લગનો અપવાદ દર્શાવ્યો અપવાદ દર્શાવ્યા પછી શાસ્ત્રકાર સમજ્યા કે રખેને આ અપવાદ જ ધોરી માર્ગ કા ન બને? એ માટેજ એમણે ઉમેર્યું કે કોઇ મંદ ધર્મી આવો અપવાદ જોઇને અને એકાદ પ્રાચીન ગાખલાને ઓથે રહીને આ અપવાદને અનુસરશે તો તે અનુસરનાર અને તેની પંચાયત કરનારા જિન આજ્ઞાની બહાર છે એઓના સંયમ ધર્મનો નાશ થશે વિગેરે બધી હકીકત જણાવી છે વળી એ અપવાદને અનુસરવાનો અધિકાર પણ કાઇ બધાને નથી આપ્યો, એ તો કોઇ અતિશયનાની (અવધિ જ્ઞાનીની કોટીના ચારિત્ર-શીલ વિવેકી સત્યનિષ્ઠ) એવા સાધુ પુરૂષોનેજ હોઈ શકે

આવા અપવાદો તો શાસ્ત્રમા અનેક છે, તો શું એ અપવાદનું નામ લઇને કોઈથી એને અનુસરાય ખરૂં? આજના સાધુઓ તો અહમિંદ્ર રહ્યા એટલે ભાગ્યેજ તેઓ આવી બાબતો વાચે કે વિચારે જો તેમ ન હોય તો આવુ હડહડતું જુઠાણું આ વીસમી સદીમા ધોળે દિવસે કેમ નભાવી લે?

આવી હકીકત કઈ એક જગ્યાએ છે એમ નથી, પણ પંચકલ્પભાષ્યમા પણ આ વિષે વિગતથી જણાવેલુ છે આ ઉપરાંત પંચસૂત્ર અને પ્રવચનસારોદ્ધારમા પણ આ

વાત નોધાએવી છે” શાસ્ત્રકારે તો વારવાર કહે છે કે ‘ आणाए धम्मा ’ પ્રભુ આજ્ઞાએ ધર્મ છે તે માત્ર બોલી જવાથી કાર્ય સિદ્ધ થાય નહી, જિનેશ્વરની આજ્ઞાને આધીન થઈ પ્રવૃત્તિ કરાય તોજ કાર્યસિદ્ધ થાય, ત્યા સ્વચ્છદપણુ કામ આવતું નથી આત્માર્થી વિરલ જીવોજ આ દુષમ કાલમા જિનઆણાને આધીન રહી આત્મ કલ્યાણ સાધી શકશે

પ્રશ્ન ૫૪-એક દિવસ વધી જાય તો અનતાનુબધી થાય માટે પચમીના પજ્જુસણુ કરે તે પાચમી નકે જાય, એમ આજના કેટલાક ધુરાનહી આચાર્યો કહે છે તે કેમ?

ઉત્તર-એક દિવસ વધી જવાનો કહે છે તેનો કેવલ કુયુક્તિ છે કષાયની બાબતમા શાસ્ત્રમરે ફરમાવેછે કે-જેની સાથે કષાય થયો હોય તો તેને ખમાવવુ, એમાજ ધર્મનુ સાર છે, માટે વારવાર ખમાવવુ ૧૫ દિવસમા ન ખમાવે તો પ્રત્યાખ્યાની કષાયમા ગણાય, ચાર માસમા ન ખમાવે તો અપ્રત્યાખ્યાની કષાયમા ગણાય અને બાર માસમા ન ખમાવે તો અનતાનુબધી કષાયમા ગણાય, અને તે પ્રમાણે તે જીવોની ગતિઓ થાય માટે વારવાર ખમવુ અને ખમાવવુ એમાજ સાર છે, જુઓ શ્રીકલ્પસૂત્રની સાધુસમાચારીમા જણાવેલ છે કે-

“ खमियव्व खमावियव्व उवसमियव्व उवसमावियव्व । जो उवसमइ तस्स अत्थि आराहणा, जो न उवसमइ तस्स नत्थि आराहणा । तम्हा अप्पणा चेव उवसमियव्व । से किमाहु भंते ? उवसमसार खु सामण्ण ”

અર્થાત્–' ખમવુ અને ખમાવવુ, ઉપશમવુ અને ઉપસમાવવુ જે ઉપશમેછે તે આરાધક છે અને જે ઉપશમતો નથી તે આરાધક નથી માટે સ્વય પોતે ઉપશમવુ ભગવન્ ! આનુ શુ કારણ ? કારણ એ-ઉપશમ એજ વિરતિજીવનનો સાર છે ' સિદ્ધાતમા તો આમ છે હવે જરા વિચાર કરો કે આજકાલ ચાલતા સાધુઓના ઝગડાઓમા કષાયની બહુલતા દેખાય છે કે ? પરસ્પર ખમાવવાનુ સુઝે છે ? એક ગચ્છના એક સમુદાયના એકજ ગુરૂના નામને ધારણ કરનારાઓમા ઝેરવેર કેટલો ? 'મારૂ કે મરૂ' ફક્ત એટલોજ. તે પ્રત્યક્ષ છાપાદ્વારા વિગેરેથી સહુ કોઇને જોવામા આવે છે હવે તે કષાયને જો શ્રીપર્યુષણા જેવા પવિત્રપર્વમા શુદ્ધ અત કરણથી ખમાવતા હોય તો આટલા વર્ષોથી ચાલતો આવેલ ઝેરવેર રહે ખરો ? નજ રહે આ રહસ્યને ભુલી ગયા, માત્ર પચમી કરવાથી એક દિવસ વધી જાય અને અનતાનુ બધી થાય એવી ખોટી યુક્તિને ધારણ કરે છે, અને ભોળાજીવોને પોતાની માયા જાળમા ફસાવે છે પચમી કરવાથી પાચમી નરકમા જવાનુ હોય તો નરકમા જવાના કારણો શાસ્ત્રકારોએ બતાવેલા છે–' મહાઆરભી, મહાપરિગ્રહી, રૌદ્રધ્યાની, માસભક્ષી, પરસ્ત્રીગામી વિગેરે ' તેમા આ પણ કારણ બતાવવુ જોઇયે, તે તો બતાવેલ છે નહી, તો શાસ્ત્રકારો ભુલ્યા કે આજના જમાનાના નામધારી આચાર્યો ભુલ્યા ? ઉત્સૂત્રની પરૂપણાઓ [illegible]ીગતિમા જવાના તેઓના આ ચિન્હો છે [illegible]સૂરિજેવાઓ પ્રતિપાદન કરે છે કે–' આપણે [illegible]થી ચોથકારએ છીએ પણ પચમીને વિરાધવી

નહી ’ એમને શુ એ જ્ઞાન નહી થયુ હોય? કે ‘ પચમી-આરાધે તે પાચમી નરકમા જાય ’ પૂર્વાપરનો વિચાર દુરાગ્રહીયોને હોતો નથી નહી તો આવી પરૂપણા થઇ શકેજ નહી શ્રીભદ્રબાહુસ્વામીએ આવશ્યકનિર્યુક્તિમા ફરમાવેલ છે કે– “ दिति कसाया भवमणंतं ’ અર્થાત્ કષાયો અનત ભવ આપે છે, માટે તેઓનો વિશ્વાસ કરવો નહી વર્તમાનકાલના કેટલાએક નામચીન સાધુઓમા આ વાત જાણે વિસારે ન પડી ગઇ હોય એમ તેઓના વર્તન અને ભાષણથી જણાય છે ભાદરવા શુદી પચમીની આરાધના કરનાર પાચમી નરકમા જાય તો અગ્યારમાસની અ ચાર પચમીની આરાધના કરનાર કેટલામી નરકમા જાય? તેનો પણ વિચાર તો થવો જોઇયે, પણ તે પૂર્વાપરનો વિચાર આવે ક્યાથી, અને જો આવે તો આવું બોલાય નહી આનદઘનજી મહારાજે કહ્યુ છે કે–

“ पाप नहीं कोइ उत्सूत्र भाषण जीसो, धर्मनहीं कोइ जगसूत्र सरिखो । सूत्र अनुसार जे भविक किरिया करे, तेहनो शुद्ध चारित्र परखो धार० ॥ ”

અર્થાત્—જિનવચન વિરૂદ્ધ ભાષણ સમાન કોઈ પાપ નથી, અને જિનવચનની આરાધના સમાન કોઇ ધર્મ નથી, એથીજ સૂત્રના અનુસારે જે ભવ્યજીવ ક્રિયા-ધર્મઅનુષ્ઠાન કરે તેહનો શુદ્ધ ચારિત્ર જાણો, મતલબકે તેનુજ કલ્યાણ થાય છે વળી જુઓ આ શ્રીઅજિતશાતિસ્તવમા કહેલ છે—

“ जइ इच्छह परमपय अहवा कित्तिं सुवित्थडं भुवणे । ता तिलुक्कुद्धरणे, जिणवयणे आयरं कुणह ॥४०॥ ”

અર્થાત્—જો તમે પરમપદ-મોક્ષને ઇચ્છતા હો ! અથવા જગતમા વિસ્તારવાળી કિર્તિને ઈચ્છતા હો ! તો ત્રણ લોકના ઉદ્ધાર કરવામા સમર્થ જે જિનવચન તે પ્રતે આદર કરનારા થાઓ !! પણ ગચ્છ મતનો કદાગ્રહ હોય તો જિનવચનની પ્રાપ્તિ થાય નહી અને જિનવચનની પ્રાપ્તિ સિવાય જિનવચનનો પ્રકાશ કરી શકાય નહી, ભલેને આચાર્ય હોય તોપણ જિનવચનથી વિરૂદ્ધ પરૂપણા કરનારને આચાર્ય તરિકે માનવાની પણ મનાઇ કરવામા આવેલ છે જુઓ શ્રીમહાનિશીથ આદિ સિદ્ધાતોમા બતાવેલ છે કે—

" तित्थयर समो सूरि, जो सम्म जिणमय पयासेइ ।
आणा अइक्कमतो, सो कापुरुसो न सप्पुरसो ॥१॥ "

અર્થાત્—તીર્થંકર ભગવાન્ સમાન આચાર્ય, તે કે જે સમ્યક્ પ્રકારે જિનેશ્વરના સિદ્ધાતનો પ્રકાશ કરે જિન આજ્ઞાને ઉલ્લઘન કરતો આચાર્ય હોય તોપણ તેને કુપુરૂષ સમજવો પણ સુપુરૂષ ન જાણવો, એટલે સત્પુરૂષની પક્તિમા ન ગણવો શાસ્ત્રોમા એ પ્રમાણે બતાવેલ છે કારણ કારણયોગે અપવાદે " अतराविसे कप्पइ, ' અર્થાત્ ભાદરવા શુદી પચમીના પહેલા કારણયોગે કલ્પે, પણ ભાદરવા શુદી પચમીની રાત્રિ ઓલગવી કલ્પે નહી આ પ્રમાણે શ્રીકલ્પ-સૂત્રમા વચન છે તેથી જ્યારે જ્યારે કોઇ સબલ કારણ હોય તો તેવાગે તે કરી શકે એટલાજ માટે સિદ્ધાતમા અપવાદ બતાવેલ છે એક દિવસ વધી જવાની યુક્તિથી અપવાદનેજ જો બાઝી પડિયે તો ' તે રાત્રિ ભાદરવા શુદી પચમીની ઓલઘવી કલ્પે નહી ' એ સૂત્રવચનની માન્યતા

કયા રહી કારણયોગે પેલા પણ મહાન્પુરૂષોએ કરેલ છે કારણવિના તો પાછો જે સૂત્રે માર્ગ બતાવેલ હોય તેજ પ્રમાણે કરે-ચાલે, એમ ચોકશ સમજવું એક દિવસ નથી જવાનું જે કહે છે તે તો કેવલ કુમ્તિ છે

પ્રશ્ન ૫૫-ચતુર્થીની સિદ્ધિ માટે તિત્થોગાલિ પયન્નાનો પુરાવો આપે છે, તેનું કેમ? તે શું વ્યાજબી છે?

ઉત્તર-ના, કારણકે તિત્થોગાલિપયન્નામા ચતુર્થીની સિદ્ધિ માટ મૂલમા કશુએ લખાણ નથી જો કદી કોઈ પ્રતમા હોય તો તે પ્રક્ષેપ થયેલ ગાથાઓ સમજવી પણ મૂલની નથી પાછળથી કોઈએ ઉમેરી દીધેલ છે, એમ સમજવું જુઓ તે બીના કલ્પસૂત્રની કિરણાવલી નામની ટીકા (ભાવનગર આત્માનંદ સભા તરફથી પ્રગટ થએલ આવૃત્તિ) પત્ર ૧૩૧ મા સ્પષ્ટ ખુલાસો કરેલ છે-

" किंच संदेहविषौषध्या-

तेणउअ नवसएहिं समइ- कंतेहिं वद्धमाणाओ।
पज्जोसवण चउत्थी कालगसूरीहिं तो ठविआ ॥१॥

वीसहिं दिणेहिं कप्पो पंचग हाणीइ कप्प ठवणाय।
नवसयतेणउएहिं वुच्छिन्ना संघ आणाए ॥२॥

सालाहणेण रन्ना संघाएसेण कारिओ भयवं।
पज्जोसवण चउत्थी चाउम्मास चउद्दसीए ॥३॥

चाउमासग पडिक्कमण पक्खिअदिवसंमि चउविहो संघो।
नवसय तेणउएहिं आयरणं तं पमाणंति ॥४॥

इति गाथा चतुष्टयं तीर्थोद्गारात्युक्तसम्मतिनया प्रदर्शितं

तीर्थोद्गारे च न दृश्यते इत्यपि विचारणीयम्। यद्यपि 'तेणउअ नवसएहिं' इति गाथा कालसप्ततिकायां दृश्यते, परं तत्र प्रक्षेपगाथानां विद्यमानत्वेन तदवचूर्णाव्याख्यातत्वेन चेयं गाथा न सूत्रकृत्-कर्तृकेति सम्भाव्यते ॥

અર્થાત્—અને વલી સંદેહ-વિષૌષધિમાં-વર્દ્ધમાનસ્વામિથી ૯૯૩ વર્ષ ગએ છતે કાલકાચાર્યે ચોથની પર્યુષણા [1]સ્થાપન કરી ॥૧॥

વીરદિવસે ૪૯૫, પચકની હાની અને ૪૯પસ્થાપના ૯૯૩ માં [2]સંઘની આજ્ઞાથી નાશ પામ્યા ॥૨॥

શાલિવાહન રાજાએ [3]સંઘના આદેશથી ભગવાન કાલકાચાર્યની પાસે ચોથના પર્યુષણા અને ચોમાસી ચતુર્દશીના દિવસે ઠરાવી ॥૩॥

[4]ચોમાસી પડિક્કમણું પખ્ખિના દિવસમાં અર્થાત્

---

૧ સ્થાપન ક્યાં કરી છે તેમને તો ન છુટકે કરવી પડી છે એમ સ્પષ્ટ નિશીથચૂર્ણિ બતાવી રહેલ છે આથીજ સમન્વય તેમ છે કે આ ગાથાઓ નવી કોઇએ જોડી નાખેલ છે

૨ સંઘ ક્યાં એકઠો થયો ? તેમાં ક્યા ક્યા આચાર્યો હતા ? એ બીના કોઇ પણ સ્થાનમાં નથી માટે આ ગાથા પણ પાછળથી કોઇયે જોડી નાખી છે

૩ સંઘે રાજાને કહ્યું નથી કે તમે કાલકાચાર્યને કહો કે જેથી તેઓ ચોથ કરે રાજાએ પોતેજ કહ્યું છે આ બીના નિશીથચૂર્ણિમાં સ્પષ્ટ છે આથીજ મગજ વિનાની આ ગાથા પ્રક્ષેપ જણાય છે

૪ કાલકાચાર્ય પછી કેટલાએક કાલ બાદ થએલ નિશીથ-ચૂર્ણિકાર પણ ચોમાસી પૂનમનીજ લાવેલા છે કિંતુ ચઉદશની

ચઉદ્દશે ૯૯૩ મા ચતુર્વિધ સંઘે આચરણાને પ્રમાણ કરી ॥૪॥ એ પ્રમાણે ગાથા ચાર તિત્થોગાલિય આદિમા કહેલ સંમતિપણાએ કરીને જણાવી પણ તિત્થોગાલિય પયન્નામાં એ ગાથાઓ દેખાતી નથી એ પણ વિચારવુ જોઇયે જો કે 'तणउअ नवमएहि' એ પ્રકારની ગાથા કાલસપ્તતિકા ગ્રન્થમા દેખાય છે પરંતુ ત્યા પ્રક્ષેપ ગાથાઓનુ વિદ્યમાનપણુ હોવાથી અને તેની અવચૂર્ણિમા વ્યાખ્યા નહીં કરેલ હોવાથી આ ગાથા સૂત્રકારની કરેલ નથી એમ સભાવના થાય છે " એ પ્રમાણે ગાથાઓનું પ્રક્ષેપપણું થએલ છે તેથી તે ગાથાઓ પ્રમાણભૂત ગણાય નહિ તેવી ગાથાઓથી ચતુર્થીની કોઇ સિદ્ધિ કરવા જાય તો તે વ્યાજબી નથી

પ્રશ્ન ૫૯–છઠ અઠ્ઠમનુ તપ શ્રીપર્યુષણા પર્વમા સુજ્ઞજનોએ કઇ તિથીયે કરવુ જોઈયે ?

ઉત્તર–જો છઠ તપ કરવુ હોય તો ભાદરવા શુદી ચોથ અને પચમીનુ છઠ કરવુ, અને અઠ્ઠમતપ શ્રીપર્વનુ કરવું હોય તો ભાદરવા શુદી ત્રીજ, ચોથ અને પચમીનુ કરવું એ પ્રમાણે શાસ્ત્રકારોએ ફરમાવેલ છે, એટલે ભાદરવા શુદી છઠનુ પારણ આવે એવી રીતે તપ કરવુ, પણ ભાદરવા શુદી પચમીનુ પારણ કરવું નહી આ તો સર્વ ગચ્છવાળાઓની માન્યતા છે શ્રીકાલકાચાર્યથી ચાલેની કારણીયા ચોથની સવચ્છરી કરનારા પણ પચમીની આરાધના કરવી બતાવે

લાવેના નથી તો પછી ૮૯૩ મા સઘે આચરણાને પ્રમાણ કરી એ બીના કેવી રીતે બધ બેસતી આવે તેથી જણાય છે કે આ ગાથાઓ મનાનહીયે બનાવેલ છે, અને પૂર્વાચાર્યોના ગ્રન્થોમા પ્રક્ષેપ પણ કરી દીધેલ માલમ પડે છે

છે, પણ વિરાધના બતાવતા નથી તપગચ્છાચાર્ય શ્રીહીરવિજયસૂરિયે હીરપ્રશ્નગ્રન્થમા ફરમાન કરેલ છે કે—

"येन शुक्लपचमी उच्चरिता भवति तेन मुख्यवृत्त्या तृतीयातोऽष्टमः तपः कार्यं"

અર્થાત્-જેણે શુદી પચમી ઉચરેલી હોય તેણે તો અવશ્ય ભાદરવા શુદી ત્રીજથી અઠ્ઠમ તપ કરવુ, એટલે ત્રીજ, ચોથ અને પચમીનો અઠ્ઠમ કરવો ભાદરવા શુદી છઠનુ પારણુ થાય એવા હીસાબે જેટલી મોટી તપસ્યા કરવી હોય તેટલી કરવી, પણ મોટી તપસ્યા કરી ભાદરવા શુદી પાચમનું પારણુ કરવુ નહી, છઠનુ કરવુ એ પ્રમાણે આચાર્યો બતાવે છે, છતા પણ અત્યારે તે ઉપર ધ્યાન આપતા નથી અને ગડરી પ્રવાહમા ખેચાયા જાય છે, તેમ ન થવુ જોઇયે શાસ્ત્ર આજ્ઞા પ્રમાણે તપસ્યા થાય તો લાભ મેલવી શકાય, માટે બરાબર ધ્યાન આપીને સૂત્રાજ્ઞા પ્રમાણે સવત્સરીનુ તપ કરવુ, તેમાજ આરાધકપણું રહેલ છે પણ લોકહેરી પ્રમાણે વર્તવાથી આરાધકપણુ થતું નથી તેથી પરમાત્માની આજ્ઞા પ્રમાણે વર્તવુ તેમાજ કલ્યાણ છે અત્રે કોઈ એમ કહે છે કે-શ્રીહીરવિજયસૂરિયે તો શુક્લ પચમીના નીયમવાળાઓને ભાદરવા શુદી પચમી આરાધવાની વિધિ બતાવેલ છે, તેથી બીજાઓને શું ? એઓને સમજવુ જોઇએ કે-ભલે તેમણે તેઓને આરાધવાની વિધિ બતાવેલ છે પણ આરાધવા યોગ્ય હોય તેનીજ તેઓ બતાવેને તેથી કરીને બીજાઓએ વિરાધવી કે ન સેવવી ન આરાધવી એમ તો તેમણે કહ્યુ નથીને જે આરાધવા યોગ્ય હોય તેનીજ ભલામણ કરવામા

આવે છે, અથવા આરાધવાની વિધિ બતાવવામા આવે છે, પણ બીજાની બતાવવામા આવતી નથી જો કે તે દિવસે બ્રહ્મચર્ય પાલન કરવુ, યથાશક્તિ તપ કરવુ અને લીલોતરી તથા આરભ સમારભનુ ત્યાગ કરવાવડે કરીને પણ તે તિથીની આરાધના થઇ શકે છે, તેની તો તેમણે કોઇને મના કરી નથી નીયમવાલાઓને જે આરાધવાનુ હોય તેને બીજા આરાધે તો તેમા દોષ થોડોજ લાગે છે, નિયમવાળાને આરાધવાની ફરજીયાત હોય છે, અને બીજાઓને મરજીઆત હોય છે, એટલે ઇચ્છા ઉપર આધાર છે પણ મૂલ પર્વતિથી આરાધવા યોગ્ય છે નેથીજ તેની ભલામણ કરવામા આવેલ છે અને તે સબધમા (શ્રીવિજયદાસુરિ કૃત વિવિધ પ્રશ્નોત્તર ગ્રન્થ પૃષ્ઠ ૧૦૬ મા તેમણે) કહ્યુ છે કે-" શ્રીજગદ્ગુરુમહારાજ પચમીનુ જેમ આરાધન થાય તેમજ ફરમાન કરે છે અઠ્ઠમનો તપ પણ મુખ્ય વૃત્તિથી ત્રીજથીજ કરવા જ્યારે કહે છે તો તે દિવસે લીલોતરીનુ શાક તો અવશ્ય વર્જવુજ યોગ્ય છે" માટે પચમીને વિરાધવી નહી

પ્રશ્ન ૫૭-કવિ વીરવિજયજીએ પજુષણાનુ ચૈત્યવદન કરેલ છે, અને તેમા લાવ્યા છે કે-

" इण काले नही पचमी, मगर ममाणी चोथ,
भवभीरु मुनि मानसे, भाख्यो अरिहानाथे "

એમ તેઓ કેમ લાવ્યા હશે? શુ તે ઠીક છે?

ઉત્તર-ના, કારણકે મત-પથના આગ્રહમા જ્યારે પડિ જવાય છે, ત્યારે પૂર્વાપરનો ખ્યાલ રહેતો નથી, અને સૂત્ર-સિદ્ધાતના યથાર્થ વિચારને વિદ્વાનો પણ ભુલી જાય છે એટલાજ

માટે કલિકાલ સર્વજ્ઞ શ્રીહેમચંદ્રસૂરિએ જણાવેલ છે કે– ‘દ્રષ્ટિરાગ એવા પાપી છે કે વિદ્વાનોને પણ સત્ય બીનામા મુઝાવી નાખે છે ’ તેમજ શ્રીહરિભદ્રસૂરિ મહારાજ પણ જણાવે છે કે–‘ આગ્રહી મનુષ્યની મતિ જ્યા ચોટી હોય છે ત્યા યુક્તિઓને લઈ જાય છે ’ આવુ બન્યા કરે છે તેથીજ ભવભીરૂ પૂર્વાચાર્યો શ્રી અભયદેવસૂરિ વિગેરે સ્વકૃત ટીકા ગ્રન્થોમા જણાવે છે કે–‘ જે આગમ–સિદ્ધાતને અનુસરતો હોય તેજ અર્થ લેવો બીજો નહી ’ એ મહાપુરૂષો ધુરધર વિદ્વાન છતા કેવા નમ્ર છે તે એમના લખાણ ઉપરથીજ જણાય તેમ છે હવે આપણે એ દૂહાનો વિચાર કરીયે એ દૂહો કવિ વીરવિજયજીનો છે ? એમ ચોક્કસ માની શકાતું નથી, કારણ કે–કવિતામા પ્રયાસ જેવો જોઇયે તેવો બધ બેસતો (ચોથ–નાથે) નથી અને શ્રીવીરવિજયજીની કવિતા પ્રયાસવાલી હોય છે તેથી કોઇયે ઉમેરી દીધેલ હોય એમ સભાવના થાય છે પછી તો ફાવે તેમ હોય પણ યોગ્ય તો નથીજ હવે એ દૂહાના અર્થમા ઉતરીયે ‘ ઈણ કાલે નહી પચમી ’ અને ‘ ભાખી અરિહા નાથે ’ આ કાલમા પચમી નથી એમ અરિહતનાથે કહેલ છે કયા સૂત્ર–સિદ્ધાતમા બતાવેલ છે ? તેનુ નામ નિશાન નથી ભગવતનુ કથન હોય તો તે સૂત્રમાજ હોય ભગવતની વાણી સૂત્ર–દ્વાદશાગી વિના હોય નહી વલી લખે છે કે ‘ સરવ સમાણી ચોથ ’ સર્વને માનનીય ચોથ છે તે પણ લખાણ કોઈ જગ્યાએ નથી, અને સર્વે જૈનોમા તે પ્રમાણે બનતું પણ નથી માત્ર તપગચ્છ અને ખરતરગચ્છમા થાય છે તો સર્વને માનનીય ચોથ કેમ કહી શકાય ? માટે

તેમણે વ્યાજબી લખેલ નથી કવિયો નિરકુશ હોય છે એ કહેવત ચાલી આવે છે જેમ ઉદાહરણ તરિકે જુઓ- પચક-યાણુક પૂજા તેમા શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનને વૈરાગ્ય શાથી થયો ? તે સબધમા લખે છે કે—

'राजेमतीकु छोडके नेम सयम लीना, चितामण जिन जोगते वैरागे, भीना '

તીર્થંકર ભગવાન સ્વયબુદ્ધ હોય છે તેમને વૈરાગ્ય માટે કોઈ પણ નિમિત્ત હોતુ નથી અને જો નિમિત્તની અપેક્ષા હોય તો સ્વયબુદ્ધ કહેવાય નહી છતા પણ નિમિત્ત લાવીને મુકેલ છે કે-'ચિતામણને જોઈ ભગવાન વૈરાગ્યથી ભીના થયા ' તેજ બીના પાર્શ્વનાથની થોઇમા પણ લાવેલા છે-

'नेमिराजी चित्तविराजी विलोकी व्रत लीये. '

ઈત્યાદિ જે બીના લાવેલા છે તે શાસ્ત્રથી સિદ્ધ થઈ શકે તેમ નથી વલી જુઓ મહાન પૂર્વાચાર્યો જેવા કે-'શ્રીહરિભદ્રસૂરિ, શ્રીનેમિચદ્રસૂરિ, શ્રીઅભયદેવસૂરિ, શ્રીમુનિચદ્રસૂરિ, શ્રીવાદિદેવસૂરિ શ્રીહેમચદ્રસૂરિ વિગેરે પચમીની આરાધના કરનારાઓ હતા ' તેમને 'ભખી અરિહા નાથે, ઈણ કાલે નહી પચમી ' એ સબધી જ્ઞાન શુ ન હતુ ? અને આ પદો બનાવનારને કોઇ વિશેષ જ્ઞાન થયુ છે ? જેથી આ કાલમા એટલે પચમ કાલમા પચમી રહી નથી શ્રમણ ભગવાન શ્રીમહાવીરસ્વામિ મોક્ષ ગયા બાદ ત્રણ વર્ષ અને સાડાઆઠ મહિને પચમ કાલ બેઠો તે કાલમા પચમી નહી એ પ્રકારના આ વચન કયા જ્ઞાનના યોગે ઉચ્ચારણ થયેલ હશે ? જુઓ શ્રીહીરવિજયસૂરિ પણ

પચમીપર્વને તિથી તરિકે બને ત્યા શુધી આરાધન કરવાનું કહે છે તે પણ એમ તો કહેતા નથી કે આ કાલે પચમી નથી, તેથી આરાધવી નહી માટે જે શાસ્ત્ર વિરૂદ્ધ હોય તે કોઈ રીતે બધ બેસતુ થાય નહી દૃષ્ટિરાગથી ઉચ્ચારણ કરાએલા વચને સર્વને માન્ય થઈ શકતા નથી વલી અક્ષયનિધી તપના સ્તવનમા લાવેલા છે કે–સુંદરીએ પાચમનુ પારણું કર્યું તે શ્રાવિકા પ્રાયે બારમા શ્રીવાસુપૂજ્ય ભગવાનના શાસનમા થઈ ગયેલ છે, એમ માને છે તો તે કાલમા પણ શુ પચમી ન હતી ? તે સમયમા તો ચોથો આરો હતો તે વખતે પણ શુ ચોથ હશે ? તમારી માન્યતા પ્રમાણે તો ' ઇણ કાલે નહી પચમી ' એમ છે તો તે કાલમા પણ તમારી આ કવિતાના હિસાબે પચમી ક્યા રહી ? માટે આ કવિતા દૃષ્ટિરાગથી બનાવેલ છે એમ ખુલ્લુ માલમ પડે છે

વલી ગાથા ૭ મી એજ ચૈત્યવદનની લખી છે તે પણ કેવલ સ્વમતાગ્રહ પોષણ કરવા પૂર્તિજ છે તેમા ચૈત્યના વદનનો ભાવ મુદ્દલ નથી જુઓ તે ગાથા—

नर वखाण पुजी सुणो, शुक्रचतुर्थी सीमा ।
पचमी दिन वाचे शुणे, होइ विराधक निमा ॥७॥

" પચમીના દિવસે વાચે અને સાભલે તે નિશ્ચેથી વિરાધક થાય " આ શબ્દો જ્ઞાનીઓના વચનોને ઉત્થાપન કરનારા હોવાથી ઉત્સૂત્ર તરિકે ગણી શકાય, કારણ કે પચમીની આરાધના આજકાલની નથી, પણ અનાદિ કાલથી ચાલી આવેલી છે તીર્થંકર, ગણધર, શ્રુતકેવલીઓ, પૂર્વધર વિગેરે મહાપુરૂષોએ તેની આરાધના તથા ઉપદેશ શ્રોતાજનોને

કરેલ છે તે દિવસે વાચન અને શ્રવણ પરંપરાથી ચાલતું આવેલ છે તેને ઉત્થાપન કરવું તે તો મોટો દોષ છે શું એ મહાપુરૂષો પંચમીના દિવસે શ્રોતાઓને શ્રવણ કરાવે તેથી વિરાધક થાય? એમ કહો છો? એમ કહેવું એ તદ્દન અયોગ્ય છે કલ્પસૂત્ર એટલે મુનિયોના આચારનું સિદ્ધાંત, જેમાં મુનિઓનો આચાર બતાવેલ છે, તેને પંચમીના દિવસે સાંભળવાથી વિરાધકપણું થાય એમ જે કહે તેને જિનઆજ્ઞા આરાધક કેવી રીતે સમજવો? કલ્પસૂત્રની અંદર જિનેશ્વરોના ચરિત્ર, ગણધરસ્થવિરાવલી અને પહેલા તથા છેલ્લા તીર્થંકરના મુનિયોનો આચાર એ વસ્તુ રહેલ છે એ વસ્તુને તે સાંભળવાથી વિરાધકપણું થાય એમ કહેવું કેટલું ગેરવ્યાજબી છે, તે વિચારો! તો શું કરવાથી આરાધકપણું થાય? શું જિનેશ્વરોના ચરિત્ર વાચવા નહીં? અને સાંભળવા નહીં? ગણધરાદિ થઈ ગએલા મહાન્ પૂજ્યોને તે દિવસે યાદ કરવા નહીં? અને તે દિવસે ધર્મોપદેશ સાંભળવું નહીં? એમ તો નજ મનાય જ્ઞાનિઓએ ઉપર બતાવેલાને આચરવામાં સેવવામાં કે સાંભળવામાં મનાઈ કરી નથી કે–“ ભાદરવા શુદી પંચમીએ કલ્પસૂત્ર વાચવું નહીં તથા સાંભળવું નહીં ” એ કેવલ દૃષ્ટિરાગથી બોલાએલ છે, એમ સમજવું કોઈ પણ શાસ્ત્રમાં મહા–પુરૂષોએ મનાઈ કરી નથી, કિંતુ તે દિવસમાં તો તે અવશ્ય કરવાનો આદેશજ આપેલ છે

પ્રશ્ન ૫૮–સૂત્ર–સિદ્ધાંત કે આગમ કોના કરેલ પ્રમાણ ગણી શકાય? એટલે જિનેશ્વર પ્રણીતવચન અવિરૂદ્ધ–જિનેંદ્ર વચન તુલ્ય માની શકાય?

ઉત્તર–શ્રીજિનભદ્રગણિકૃત સંગ્રહણી સૂત્ર મધ્યે તેનું

સ્વરૂપ આ પ્રમાણે કહેલ છે-શ્રીસુધર્માસ્વામી વિગેરે ગણધર દેવોએ વિરચિત અને પ્રત્યેક બુદ્ધોએ તથા ચૌદ પૂર્વધર શ્રુતકેવળીઓએ અને પરિપૂર્ણ દશ પૂર્વધર મહાપુરૂષોએ રચેલને-સૂત્રસિદ્ધાંત કે આગમ કહી શકાય, કારણ કે એવા મહાપુરૂષોના વચન જિનેશ્વરપ્રણિત વચન અવિરૂદ્ધ જિનેદ્ર વચનતુલ્ય ગણાય છે ઉપર બતાવેલા મહાપુરૂષોના સિવાય હરકોઇના રચેલા-બનાવેલા સિદ્ધાંત ગ્રન્થો સૂત્ર તરીકે ગણાતા નથી, કારણ કે સ્ખલનાદિ દોષોનો સંભવ રહેલ છે, છદ્મસ્થ અલ્પજ્ઞપણાને લેઇને આપણી માન્યતા તો એવીજ હોવી જોઇયે કે-'તેજ સાચું અને શંકા વિનાનું કે જે જિનેશ્વર પરમાત્માઓએ કહ્યું' આ શ્રદ્ધા રાખવામાં આવે તો જીવનું અવશ્ય શ્રેય થાય એ શ્રદ્ધાને કેલવી રગેરગમાં ભરવી જોઇયે

પ્રશ્ન ૫૯-સૂત્ર-સિદ્ધાંતોમાં નહી જોએલી, નહી શાભળેલી એવી બીનાઓની પ્રરૂપણા કરે તેને કેવા પ્રકારનો દોષ લાગે?

ઉત્તર-તેને મહાન્ દોષ લાગે છે શ્રીભગવતીસૂત્રમાં મંડુકના પ્રશ્ન ચાલેલા છે, તેમાં શ્રીવીર પરમાત્મા કહે છે કે-હે મંડુક! જે અર્થ, હેતુ, પ્રશ્ન, અને વ્યાખ્યા તેઓને પોતાની જાતે જાણેલ ન હોય, કોઈ પણ સિદ્ધાંત-ગ્રન્થોમાં દીઠેલ ન હોય, કોઈ પણ જ્ઞાની અથવા સદ્ગુરૂ મહારાજ પાસે શાભલવામાં આવેલ ન હોય, અને અર્થ, હેતુ, પ્રશ્ન, અને વ્યાખ્યાઓથી અપરિજ્ઞાત-અજાણ હોય છતાં બહુ મનુષ્યોની અંદર કહે-બોલે, પ્રરૂપે-ઉપદેશ કરે (હું જાણું છું, મેં જોએલ છે, મેં સાભળેલ છે, મારા જાણવામાં છે) તો તે અરિહંતોની આશાતના

કરનાર થાય છે, અરિહંતોએ પ્રરૂપેલધર્મની આશાતના કરનાર થાય, કેવલી ભગવાનોની આશાતના કરનાર થાય અને કેવલી ભગવંતોએ પ્રરૂપેલ ધર્મની આશાતના કરનાર થાય તે શ્રીભગવતીસૂત્રનો પાઠ નીચે પ્રમાણે જાણવો—

(जेण मद्दुआ ! (मदुआ !) अट्ठवा हेउ वा पसिण वा वागरणं वा अन्नाय वा अदिट्ठ वा अस्सूय वा अपरिनाय वा बहुजणमज्झे आघवेइ पन्नवेइ दसइ निदसइ सेण अरिहंताणं आसायणाए वट्टइ, अरिहंतपन्नत्तस्स धम्मस्स आसायणाए वट्टइ, केवलीण आसायणाए वट्टइ, केवली पन्नत्तस्स धम्मस्स आसायणाए वट्टइ.)

આ સૂત્ર ગીતાર્થના હૃદયમા સદા જાગતો રહે છે તેથી કદાપિ ઉત્સૂત્રની પ્રરૂપણા કરતા નથી

પ્રશ્ન ૬૦–પર્યુષણાનો તપ અઠ્ઠમ વિગેરે પર્યુષણાથી આગલ તથા પાછલ કરવો હોય તો થઇ શકે ?

ઉત્તર–હા, પર્યુષણાનો તપ અઠ્ઠમ વિગેરે શ્રીપર્વના આગલ તથા પાછલ પણ થઈ શકે છે, કારણ કે શાસ્ત્રોમા અતીત–પચ્ચખ્ખાણ તથા અનાગત–પચ્ચખ્ખાણ બતાવેલ છે, ત્યા એજ વ્યાખ્યા કરેલ છે કે–પર્યુષણાસબધી તપ પર્યુષણા પહેલા કારણ જોગે કરી લે, તેનુ નામ અતીતપચ્ચખ્ખાણ કહેલ છે અને કારણયોગે પર્યુષણા સબધિ તપ પર્યુષણા પછી કરવામા આવે તેનુ નામ અનાગતપચ્ચખ્ખાણ કહેલ છે તેથી પર્યુષણાનુ તપ પહેલા તથા શ્રીપર્વના પછી પણ થઇ શકે છે, તેમા કોઈ જાતનો દોષ નથી

પ્રશ્ન ૬૧–સિદ્ધાતોમા અથવા ચૂર્ણિ, ટીકાઓમા કોઇ

જ્યાએ પણ શ્રાવણ શુદી પચમીમા અથવા ચોથની પર્યુ-ષણા કરવી એમ બતાવેલ છે કે?

ઉત્તર—ના, એમ બતાવેલ નથી પરંતુ સિદ્ધાત વિગેરેમા ભાદરવા શુદી પચમીના પર્યુષણા કરવા એમ બતાવેલ છે જુઓ પર્યુષણાકલ્પચૂર્ણિ —

" अन्नया पज्जोसवणा दिवसे आगए अज्ज कालेगणं सालवाहणो भणिओ भद्दवयजुण्ह पचमीए पज्जोसवणा."

અર્થાત્—એક વખત પર્યુષણાનો દિવસ આવ્યે છતે આર્ય-કાલકે સાલવાહનને કહ્યુ કે ભાદરવા શુદી પચમીએ પર્યુષણા છે તેમજ વળી જુઓ નિશીથચૂર્ણિ દશમોદ્દેશકમા-

" पविट्ठेहिअ भणिअं भद्दवय–सुद्ध पचमीए पज्जोसवि-ज्जइ समण–सघेण पडिवन्न "

અર્થાત્—નગર પ્રવેશ કર્યા બાદ કહ્યુ કે ભાદરવા શુદી પચમીએ પર્યુષણા કરશું, સાધુ સમુદાએ તે સ્વિકારિ લીધુ વળી પણ જુઓ નિશીથચૂર્ણિ ના—

" भद्दवयपचमीए अविकरणे उपण्णे संवच्छरो भवइ, छट्ठीए एगदिणूणो संवच्छरो भवइ "

અર્થાત્—ભાદરવા શુદી પચમીએ અધિકરણ ઉત્પન્ન થએ છતે સવચ્છર થાય અને છઠના દિવસે અધિકરણ ઉત્પન્ન થાય તો એક દિવસ ઉણો સવચ્છર થાય છે અને વળી જુઓ કલ્પસૂત્રની ટીકા કિરણાવલી (આત્માનદ સભા ભાવનગર વાળી) ના પત્ર ૧૭૮મા

" नहि क्वाप्यागमे भद्दवय–सुद्ध–पंचमीए पज्जोसवि-ज्जइ'त्ति पाठवत्, 'अभिवड्ढिअ–वरिसे सावण–सुद्ध पचमीए

पज्जोसविज्जइ'त्ति पाठ उपलभ्यते ”
અર્થાત્-ભાદરવા શુદી પચમીએ પજ્જોસણા કરવી એવો પાઠ જેમ સર્વત્ર આગમ વિગેરેમા દેખાય છે તેમ અભિવર્ધિત વર્ષમા શ્રાવણ સુદી પચમીએ પર્યુષણા કરવી એ પ્રકારે પાઠ કોઈ પણ આગમવિગેરેમા જણાતો નથી ઉપરના પુરાવાઓથી સિદ્ધ થાય છે કે ભાદરવાશુદી પચમીએજ પર્યુષણા કરવી અને એજ શાસ્ત્રમત છે

પ્રશ્ન ૬૨-સિદ્ધાતોમા ચોમાસી પ્રતિક્રમણ કરવાનુ કઈ તિથીએ બતાવેલ છે ?

ઉત્તર-સિદ્ધાતોમા ચોમાસી પ્રતિક્રમણ કરવાનુ પૂર્ણિમાનાદિવસે બતાવેલ છે જુઓ †સુયગડાગ સૂત્રની વૃત્તિ-
“ चाउद्दसट्टमुद्दिट्ठपुन्नमासिणीसु पडिपुन्न पोसह सम्म अणुपालेमाणे समणे निग्गथे० वृत्ति -तथा चतुर्दश्यष्टम्यादिषु तिथिषूपदिष्टासु-महाकल्याणिक-सबधितया पुन्यतिथित्वेन प्रख्यातासु तथा पौर्णमासीषु च तिसृष्वपि चातुर्मासिकतिथिष्वित्यर्थ, एव भूतेषु सुष्ठु-अतिशयेन प्रतिपूर्णो य पौषधो व्रताभिग्रहविशेषस्त प्रतिपूर्णम्-आहार-शरीरसत्कार-ब्रह्मचर्याऽ-व्यापाररूप पौषधमनुपालय सपूर्ण श्रावक-धर्म-मनुचरति, ”
અર્થાત્-ચઉદશ, આઠમ, મહાકલ્યાણિક-તિથીયો અને ત્રણ

† सूत्र-कृताग-द्वितीय-श्रुतस्कध-सप्तमाध्ययननालन्दीयाख्यस्य श्रीशीलाकाचार्यकृत-वृत्तौ पृष्ट ४०८ आगमसमिति आवृत्ति ॥ तथा पृष्ट ४१९-४२०

ચોમાસીની પૂર્ણિમા તિથીયો, એ પ્રકારના ધર્મ દિવસોમા શ્રેષ્ઠ ચાર પ્રકારવાલો–આહારનો ત્યાગ, શરીરસત્કારનો ત્યાગ, બ્રહ્મચર્યનુ પાલન, અને સાવદ્ય વ્યાપારનો ત્યાગ, તે રૂપ પ્રતિપૂર્ણ–પૌષધ–વ્રત પાલનકરતા સપૂર્ણ–શ્રાવકધર્મને આરેછે એપ્રમાણે પચાગીમા ચોમાસીપ્રતિક્રમણ કરવાનુ પૂર્ણિમાને દિવસે બતાવેલછે પણ બીજી તિથીમા નહી

પ્રશ્ન ૬૩–ચતુર્માસી પ્રતિક્રમણ પૂર્ણિમાના દિવસે કરવાનુ કોઇ પણ ગ્રન્થમા બતાવેલ છે ? અને તે પ્રમાણે કોઇએ કરેલ છે ?

ઉત્તર–હા ચતુર્માસી પ્રતિક્રમણ પૂર્ણિમાના દિવસે કરવાનુ ×તરગવતીનામના ગ્રન્થમા બતાવેલ છે, અને તરગવતીએ તે પ્રમાણે કરેલ પણ છે જુઓ તેનુ પૃષ્ઠ ૨૨ મુ "એવે કાર્તકી પૂર્ણિમા આવી, એ કૌમુદી પર્વ તરીકે મનાય છે તે પર્વને મોટા આનદનો દિવસ ગણવામા આવે છે હિંસક ધધા કરનારાઓના હાટ બધ રહે છે અને કષ્ટ કરીને આજીવિકા કરનારાઓને વિશ્રાતિ મલે છે ધર્મનિષ્ઠ મનુષ્યો તપ, જપ, દાન, પુણ્યઆદિ કરીને પોતાના જન્મને સફલ કરવા પ્રયત્ન કરે છે એ દિવસે મેં પણ મારા માતાપિતાની સાથે ઉપવાસ કર્યો સધ્યાકાલે

× જૈનમા પ્રાચીન સાહિત્ય કથા ગ્રથ ગણાય છે

પ્રાકૃત ભાષામા ગાથાબધ તે ગ્રન્થ છે, તેના મૂલકર્તા પાદલિપ્તાચાર્ય છે, અને સક્ષેપ–કર્તા નેમિચદ્ર–ગણી છે ગુજરાતી–અનુવાદ–કરનાર નરસિંહભાઇ ઈશ્વરભાઇ પટેલ પ્રકાશક–મગનચદ કેશવલાલપ્રે૦ મોદી હાજાપટેલનીપોલ અમદાવાદ વિક્રમ સ ૧૯૮૦ મા છપાએલ છે

ચાતુર્માસિક પ્રતિક્રમણ કરીને બધા આત્માઓની સામે જાણ્યે અજાણ્યે થએલા અપરાધ માટે મનોભાવે ક્ષમા પ્રાર્થના કરી સવાર થતાં મેં ઉપવાસનું પારણું કર્યું" ઇત્યાદિ બીના બનાવેલ છે તથા પૃષ્ઠ ૨૪ માં "અપણા ધર્મ પ્રમાણે પર્વને દિવસે હમેશના સુવાના ખંડમાં સુવાને બદલે પૌષધ લેવાના ખંડમાં જમીન ઉપરજ સુવું જોઈએ. તે રાત્રે રાત્રિજાગરણ કરવું જોઈએ અને પ્રભુનું ધ્યાન ધરવું જોઈએ, એ પ્રમાણે હું પણ પૌષધ લેવાના ખંડમાં ગઈ અને મારા માબાપ સાથે જિનપ્રભુની સ્તુતિ–વંદના કરીને દૈવસિક અને ચાતુર્માસિક પાપમાંથી મુક્ત થવા માટે પ્રતિક્રમણ કર્યું એ બધું કરી રહ્યા પછી હું સ્થિરભાવે ભોંય ઉપર ઉંઘી ગઈ

પ્રશ્ન ૬૪–મુનિરાજ શ્રીકુશલચંદ્રજી મહારાજને સંઘ તરફથી કોઈ પણ પદવી અપાએલ છે?

ઉત્તર–ના, પરમપૂજ્ય મુનિરાજ શ્રીકુશલચંદ્રજી સાહેબને ચતુર્વિધ સંઘ તરફથી કોઈ પણ પદવી અપાએલ નથી અને ચોપડીમાં જે છપાએલ છે તે ભુલથી થએલ છે એમ સમજવું.

પ્રશ્ન ૬૫–શ્રીદેવચંદ્રસૂરિને સૂરિપદવી કોણે આપેલ છે?

ઉત્તર–તેમને સૂરિપદ યતિસમુદાએ એકઠા થઈને આપેલ છે

પ્રશ્ન ૬૬–પંચાંગી કોને કહેવાય?

ઉત્તર–પાંચ અંગના સમુદાયને પંચાંગી કહેવાય છે તે પાંચ અંગનાં નામ આ પ્રમાણે જાણવાં–૧ સસૂત્ર–સૂત્રસહીત, ૨ સઅર્થ–અર્થસહીત, ૩ સગ્રન્થ–ગ્રન્થસહીત, ૪ સનિર્યુક્તિ–નિર્યુક્તિસહીત, અને ૫ સસંગ્રહણિ–સંગ્રહણિ-

સહીત એ પાચ અગ, મૂલ પચાગીરૂપ છે તે પાક્ષિકસૂત્ર વિગેરેમા બતાવેલ છે—

" *ससुत्ते सअत्थे सगंत्थे सनिज्जुत्तिए ससंगयणिए जे गुणा वा भावा वा अरिहंतेहिं भगवंतेहिं पन्नत्ताओ परुविया वा ते भावे सद्दहामो० " इत्यादि.

અર્થાત્—સસૂત્ર-સૂત્રમૂલપાઠસહીત, સઅર્થ -વ્યાખ્યાએ કરી સહીત, સગ્રન્થ -સૂત્ર અને અર્થ બન્ને રૂપ જે વર્ન તે ગ્રન્થ કહેવાય, તેણે કરી સહીત, સનિર્યુક્તિ-સૂત્ર અર્થની સગતિ કરે અથવા સૂત્ર અર્થને પરિપાટીથી જોડે તે ×નિર્યુક્તિ કહીયે તેણે કરી સહીત, સસગ્રહણિ-યુક્તિપુરસ્સર બહુ અર્થનો સગ્રહ કરે, તેને સગ્રહણિ કહિયે તે સહીત, જે ગુણો-ધર્મો, ભાવો-જીવાદિપદાર્થો અરિહત ભગવતોએ કહ્યા પ્રરૂપ્યા તે ભાવોને સદ્દહુ છુ ઇત્યાદિ હાલમા આ પાચને પણ પચાગી કહેવાય છે તેના નામ- '૧-સૂત્ર,૨-નિર્યુક્તિ,૩-ભાષ્ય,૪ ચૂર્ણિ,૫-વૃત્તિ-ટીકા'આ છે સૂત્ર-એટલે ગણધર, પ્રત્યેકબુદ્ધ, ચૌદપૂર્વધર-શ્રુતકેવલી, અને પરિપૂર્ણદશપૂર્વધર મહાપુરૂષોએ રચેલ તે ×સૂત્ર કહે-

---

* શ્રી પખ્ખીસૂત્ર મધ્યે પત્ર ૯ મા (દે લા)

× श्रीदशवैकालिकसूत्रहारिभद्रीयवृत्ति पत्र २ जो (दे ला) तत्र निर्युक्तिरिति-निर्युक्तानामेव सूत्रार्थानां युक्तिः परिपाट्या योजनं निर्युक्तयुक्तिरिति वाच्ये युक्तशब्दलोपान्निर्युक्ति विप्रकीर्णार्थयोजना ॥

×-શ્રીજિનભદ્રગણિકૃત બ્રહત્સંગ્રહણિસૂત્ર તથા શ્રીમલયગિરિ વિરચિત ટીકા सुत्तं गणहररइयं, तहेव पत्तेयबुद्धरइयं च । सुय-

વાય અને બીજા અંગોમાટે સંક્ષેપથી કહીયે તો તે મૂળસૂત્ર પાઠને સંગતિપૂર્વક જિજ્ઞાસુ શિષ્ય સમજે તેને માટેની જે વ્યાખ્યાઓ તે નિર્યુક્તિ ભાષ્ય ચૂર્ણિ વૃત્તિ કહેવાય છે તેઓનો શબ્દાર્થ આ પ્રમાણે છે નિર્યુક્તિ સૂત્ર અર્થની સંગતિ કરી આપે, ભાષ્ય સૂત્રપદની સાથે સ્વપદની વ્યાખ્યા કરે, ચૂર્ણિ સૂત્રપદનો અવયવાર્થસહીત કહે વૃત્તિ-સૂત્રપદાર્થ શિષ્યની બુદ્ધિમા પ્રવેશ કરે તેવી રીતની વ્યાખ્યા એ પાંચેને પંચાંગી કહેવાય છે

પ્રશ્ન ૬૭-શ્રી પાર્શ્વચંદ્રસૂરિ પંચાંગીને માનતા નથી?

ઉત્તર-શ્રીપાર્શ્વચંદ્રસૂરિજી પંચાંગીને બરાબર માને છે, અને જો શ્રીપાર્શ્વચંદ્રસૂરિજી પંચાંગીને ન માનતા હોય તો શુ માને છે? કારણકે પંચાંગી એટલે સૂત્ર, નિર્યુક્તિ, ભાષ્ય, ચૂર્ણિ અને વૃત્તિ, એમનો નામ પંચાંગી કહેવાય છે શ્રીપાર્શ્વચંદ્રસૂરજી શુ સૂત્ર નથી માનતા? તેમતો નથી, કારણકે તે સૂત્રને તો શ્રીપાર્શ્વચંદ્રસૂરિજી બધાય કરતા અધિક માને છે અને બાકીના ચાર અંગ જે છે તેતો સૂત્રની સંગતિ કરવા માટે સૂત્રનુ રહસ્ય ભવ્યાત્માને બરાબર સમજાય તે માટેની વ્યાખ્યાઓ છે, તેને શ્રીપાર્શ્વચંદ્રસૂરિજી કેમ ન માને? શ્રીપાર્શ્વચંદ્રસૂરિજી તો સૂત્રથી અવિરૂદ્ધજતિ વ્યાખ્યાઓને બરાબર માને છે આજકાલના કેટલાએક અહમિન્દ્ર સાધુઓ તથા ગૃહસ્થો શ્રીપાર્શ્વચંદ્રસૂરિજી ઉપર ખોટો આરોપ આપે છે કે શ્રીપાર્શ્વચંદ્રસૂરિ પંચાંગીને માનતા નથી પણ પોતે

केवलिणा रइय अभिन्नदसपुव्विणा रइय ॥ १ ॥ व्याख्या— यद्गणधरैः सुधर्मास्वामिप्रभृतिभिर्विरचितं यच्च प्रत्येकबुद्धै- र्यच्छ्रुतकेवलिना चतुर्दशपूर्वधारिणा यच्चाभिन्नदशपूर्वेण यत्परिपूर्णदशपूर्वधारिणा विरचितं तदेतत्सर्वं सूत्रमिति ।

પચાંગીને માને છે કે કેમ? તેનો તો વિચાર સરખો પણ આવતો નથી. 'ડુંગરે બળતું દેખાય છે પણ પગ તલે બળતું દેખાતું નથી' સહુકોઈ પરના દોષ જોવામાં દીવ્ય ચક્ષુ છે પણ પોતાના દોષ જોવામાં જન્માંધ સદૃશ આચરણ કરે છે હવે વિચારો કે શ્રીસિદ્ધાંતોમાં સર્વત્ર મુનિઓને શ્વેત માનોપેત વસ્ત્ર ધારણ કરવાનું પ્રભુએ ફરમાન કરેલ છે તેને છોડી પીત વસ્ત્ર ધારણ કરવાનું કોઈ પણ સૂત્ર પંચાંગીમાં બતાવેલ નથી છતાં સૂત્ર પંચાંગીની અવગણના કરીને પીત વસ્ત્ર ધારણ કરે છે તો હવે તેમણે પંચાંગી શી રીતે માની ગણાય? અને શ્રીપાર્શ્વચંદ્રસૂરિજી તો શ્વેતમાનોપેત વસ્ત્ર ધારણ કરવાનો આદેશ હોવાથી શ્વેત-માનોપેત વસ્ત્રનો આચરણ તથા ઉપદેશ કરે છે શું તમારું કીધું ન કરે તેથી શ્રીપાર્શ્વચંદ્રસૂરિ પંચાંગી માનતા નથી, એમ કહેવું છે? તે તો સર્વેનું કહેવું માને છે જુઓ શ્રી આવશ્યક નિર્યુક્તિની ગાથા ૩૫૭માં કહેલ છે કે-"સુક્કંબરા ય સમણા' તેની વ્યાખ્યા મલયગિરિસૂરિકૃત- 'शुक्लान्यम्बराणि येषां ते शुक्लाम्बरा श्रमणा' અર્થાત્ શ્વેત વસ્ત્રો છે જેઓના તે શ્વેતાંબર મુનિઓ કહેવાય આમ ચોખો નિર્યુક્તિમાં પાઠ છે છતાં ન માને તેણે નિર્યુક્તિ માની કેમ કહેવાય?, અને શ્રીપાર્શ્વચંદ્રસૂરિજી તો નિર્યુક્તિના પાઠ પ્રમાણે વર્તે છે તો હવે બન્નેમાં નિર્યુક્તિ કોણે માની ગણાય, તેતો પોતેજ સમજી લેવાનું છે વળી શ્રીનિશીથચૂર્ણિમાં કહેલ છે કે- 'કોઈપણ સાધુ જો વસ્ત્ર કલ્ક લોધ્રાદિકથી રંગે તો તેને પ્રાયશ્ચિત આવે' આ પ્રમાણે ચૂર્ણિમાં છે છતાં પણ તે પાઠને ન માને અને ઉલ્ટા અર્થ કરે તેણે ચૂર્ણિ માની ગણાય?

વળી શ્રીનિશીથચૂર્ણિમા તથા દશાશ્રુતચૂર્ણિમા સાધુઓને ચોમાસીપ્રતિક્રમણ પૂનમના દિવસે બતાવેલછે, અને ચોમાસો બદલવાનો એટલે વિહાર કરવાનો કાર્તિક વદી ૧નો કહેલછે તે પ્રમાણે ન કરે તો તેણે શ્રીનિશીથચૂર્ણિ તથા દશાશ્રુત ચૂર્ણિમાની કહેવાય ? અને શ્રીનિશીથચર્ણિ તથા દશા૦ચૂર્ણિ પંચાગીમા હશે કે નહી ? જો પંચાગીમા છે, તો પછી પંચાગીની માન્યતા કેવા પ્રકારની જાણવી અને શ્રીપાર્શ્વચંદ્રસૂરિજી તો ચોમાસી પ્રતિક્રમણ પૂનમનુંજ અને વિહાર એકમનોજ માને છે અને તેજ તેમનો ઉપદેશ છે, તો શ્રી પાર્શ્વચંદ્રસૂરિજીએ નિશીથચૂર્ણિ તથા દશા૦ચૂર્ણિ માની કે ન માની ? તે તો વિચારક જાણી શકે ' પારકુ બધુ ખોટુ અને પોતાનુંજ સાચુ ' આવી જ્યા માન્યતા હોય ત્યા તત્વ કેવી રીતે પામી શકાય ? વળી નિશીથસૂત્રમા કહેલ છે કે- ' પર્વમા પજ્જુસણ ન કરે અને અપર્વમા પજ્જુસણ કરે તેને ચાર ગુરૂપ્રાયશ્ચિત આવે ' આમછે છતા પર્વમાં પજ્જુસણ કરતા નથી અને અપર્વમા પજ્જુસણ કરે છે, તો તેમણે નિશીથ [illegible] ? અને શ્રીપાર્શ્વચંદ્રસૂરિજી તો

દિવસે કરનારે તે વૃત્તિમાની કે કેમ ?, અને શ્રીપાર્શ્વચન્દ્રસૂરિજીએતો એજ વૃત્તિના આધારે ત્રણે ચોમાસી પ્રતિક્રમણ પૂનમના દિવસેજ કરવાનુ બતાવેલ છે કારણ કે એ વૃત્તિ શ્રી શીલગાચાર્યની બહુ જુની ગણાય છે હવે આ વૃત્તિને બન્નેમાથી કોણે થાપી અને કોણે ઉત્થાપી, તે સમ્યક્ પ્રકારે વિચારીને સમજો વલી ચૌદશના દિવસે જ્યારે ચોમાસી પ્રતિક્રમણ કરે ત્યારે પખ્ખી પ્રતિક્રમણ ક્યારે કરે ? કે નજ કરે ? ત્યારે કહે છે કે-એતો ' હાથીના પગમા સર્વેના પગ સમાઈ જાય ' તેમ ચોમાસીમા પખ્ખી પણ આવીજ જાય, માટે જુદુ પખ્ખી પ્રતિક્રમણ કરવાની જરૂર નથી જો એમજ હોય તો સવચ્છરી પ્રતિક્રમણમા સર્વેનો સમાવેશ થઇ જાય, તો પછી શાસ્ત્રકારોએ જુદા જુદા પાચ પ્રતિક્રમણ કેમ બતાવ્યા ? માટે કોઈ કોઈનો કોઈમા સમાવેશ થાય નહી અને જે ચોમાસીમા પખ્ખીનો સમાવેશ કરે છે તે શાસ્ત્રવિરૂદ્ધ છે તેથીજ શ્રીપાર્શ્વચદ્રસૂરિજી પખ્ખી તથા ચોમાસી પ્રતિક્રમણ જુદા જુદા કરવાનુ પચાગીની આજ્ઞાથી ફરમાવે છે તો હવે પચાગી કોણે માની અને કોણે ન માની તે વિચારજો વલી જુઓ શ્રીઆચારાગસૂત્ર કે જે શ્રીગણધરકૃત દ્વાદશાગી સિદ્ધાતનો પ્રથમ અગ પરમપૂજ્ય મનાયછે, જેમા મુખ્યતાએ સાધુ મુનિરાજોને પાલવાની ક્રિયા, આચરવાના આચારો અને વર્તવાની રીતિ-મર્યાદાઓ બતાવેલ છે સાધુ ધર્મયોગ્ય ચરણ સિત્તરી અને કરણ સિત્તરીનુ વર્ણન જેમા કરવામા આવેલ છે તેમા સાધુઓને શ્વેતવસ્ત્ર ધારણ કરવાના કહ્યા છે, કિન્તુ રગીને વસ્ત્ર વાપરવાના કહ્યા નથી તે શ્રીઆચા-

રાગસૂત્રનુ અધ્યયન ૮ મુ ઉદ્દેશ ૪થો પત્ર ૨૭૭ (આગમ સમિતી)મા બીના આ પ્રમાણે બતાવેલ છે—

'से अहेसणिज्जाइ वत्थाइ जाइज्जा अहापरिग्गहियाइ वत्थाइ धारिज्जा. नो धोइज्जा नो धोयरत्ताइ वत्थाइ धारिज्जा इत्ति श्री०–याञ्चावाप्तानि च वस्त्राणि यथापरिगृहीतानि धारयेत्, न तत्रोत्कर्षणधावनादिकं परिकर्म कुर्यात्। एतदेव दर्शयितुमाह–नो धावेत्–प्रासुकोदकेनापि न प्रक्षालयेत्, गच्छवासिनो ह्यप्राप्तवर्षादौ ग्लानावस्थाया वा प्रासुकोदकेन यतनया धावनमनुज्ञात, न तु जिनकल्पिकस्यति, तथा–न धौतरक्तानि वस्त्राणि धारयेत्, पूर्वं धौतानि पश्चाद्रक्तानीति.'

સારાસ–યાચનાથી મલેલા વસ્ત્રો જેવા ગ્રહણ કર્યા હોય તેવાજ ધારણ કરે, તેમા ઉત્કર્ષણ–અધિકતા–શોભા ધોવાવિગેરે પરિકર્મ–શણગાર ન કરે એજ દેખાડે છે–શુદ્ધજલ–પાણીથી પણ ન ધોવે ગચ્છવાસિને તો વર્ષા કાલ પ્રાપ્ત થએલ ન હોય તેના પહેલા અને ગ્લાન અવસ્થામા શુદ્ધ જલથી યતનાપૂર્વક ધોવાની અનુજ્ઞા આપેલ છે, પણ જિન કલ્પિમુનિને ધોવાની આજ્ઞા આપેલ નથી તથા ધોઈ રગીને વસ્ત્ર પહેરે નહી એટલે પ્રથમ ધોઇ પછી રગીને વસ્ત્ર ધારણ કરવાની મનાઇ છે પણ શ્રીજિનેશ્વરદેવની આજ્ઞા નથી આ પ્રકારે મૂલસૂત્ર તથા ટીકામા ખુલ્લેખુલ્લુ બતાવેલ છે છતા સદ્દહણા, પ્રવૃત્તિ ન કરે તે પ્રમાણે ન આચરે તો તેણે તે સૂત્ર તથા ટીકા માની ગણાય ? નજ

ગણાય. તો પચાગી ઉત્થાપક કહેવાય કે નહી? કહેવાય અને શ્રીપાર્શ્વચદ્રસૂરિજી તો સૂત્રમા તથા ટીકામા કહેલ તેજ પ્રમાણે માનેછે અને આચરે પણ છે ને વલી ઉપદેશ પણ તે પ્રમાણે કરે છે તેથી અવશ્ય સમજવુ કે શ્રીપાર્શ્વચદ્રસૂરિજી સર્વજ્ઞ કથિત અવિરૂદ્ધ પચાગીને માને છે પણ જિનવચનવિરૂદ્ધ મતાગ્રહિઓએ કહેલને માનતા નથી વલી શ્રીઉત્તરાધ્યયનસૂત્રના ગૌતમકેશીય અધ્યયનમા સાધુઓને શ્વેત-માનોપેત વસ્ત્ર ધારણ કરવાના કહ્યાછે એને મુકી રગીને પીળા વસ્ત્ર કરવા અને પછી કહેવુ કે અમેજ પચાગીને માનીએ છીએ એ માન્યતા કેવા પ્રકારની ગણાય? કહે છે કે અમે કારણથી ધોળા વસ્ત્ર પહેરતા નથી ધોળા વસ્ત્રમા મુનિઓ શિથિલ થઇ ગયા, અને ઢુઢીયા થયા, તેથી અમે શ્વેત-વસ્ત્રોને મુકી દીધા આ દલીલ તેમની વ્યાજબી ગણાય? એવા કારણોથી સિદ્ધાતોની આજ્ઞા લોપાય? નજ લોપાય એમ તો જુઓને અત્યારે હાલના ચાલતા કાલમા પીત વસ્ત્રમા પણ શિથિલ ઘણા થઇ ગયા છે તો હવે શુ કરવુ? અનાદિ કાલથી સદાય દુનિઆમા બે પ્રકારની વસ્તુઓ રહેલ છે સારી અને ખોટી અને તે જ્ઞાનીઓને જાણ્યા બહારની ન હતી જેમ હસ અને બગ, આબાની કેરી અને આકડાની કેરી, લીંબોડી અને ચણોઠી ગચણુ દેખાવમા એક સરખા દેખાય તેથી કાઇ પરીક્ષક જે હોય તે ભુલી જાય નહિ, તે તો પરીક્ષા કરીને જ સ્વીકારે એમ તો કોઇ એક જિન પ્રતિમા ઉત્થાપક કહે કે જિન પ્રતિમા સાચી છે પણ બીજા બહુ કફાણ જિન પ્રતિમાના અગે કરનારાઓએ કરી નાખ્યા તેવા કારણથી જિન પ્રતિમાને અમે માનતા નથી આ દલીલ જેમ એની પણ વ્યાજબી નથી, તેમ

ઉપરની યુક્તિ પણ વ્યાજબી ગણાય નહી એવા કારણથી મૂલ વસ્તુ જે સિદ્ધાતમા પ્રતિપાદન કરેલ છે તેને આત્માર્થી છોડે કેમ અને જો છોડે તો તેનું કલ્યાણ પણ થાય નહિ સાચી સદ્દહણામાજ સમકિત વસેલછે શ્રીજિનેશ્વરભાષિત આગમ ઉપર શ્રદ્ધા નહોય તો સમકિત ન આવે અને સમકિત વિના બધું નકામુ શ્રી જિનઆજ્ઞામા સ્વચ્છદપણું કોઇનું પણ ચાલે નહિ શ્રી સર્વજ્ઞોએ કહેલને મુકી અન્યથા આચરણ કે ઉપદેશ જો કરાય તો પછી મિથ્યાદષ્ટિ કહેવાય જુઓ શ્રી મહાનિશીથસૂત્રના બીજા અધ્યયનમા કહેલ છે કે—

पयमक्खरपि जो, एग सवन्नुहि पवेदिय ।
न रोएज्ज अन्नहा भासे, मिच्छद्दिट्ठी स निच्छिय ॥१॥

અર્થાત્-સર્વજ્ઞ પરમાત્માઓએ કહેલ એક પદ અથવા અક્ષરને પણ જો ન સદ્દહે અથવા ઉલ્ટી પરૂપણા કરે તે નિશ્ચયથી મિથ્યાદષ્ટિ જાણવો આ પાઠના સરખો કાઈક મલતો પાઠ અન્યત્ર પણ કહેલ છે તે આ—

" पयमक्खरपि इक्, जो न रोएइ सुत्तनिदिट्ठ ।
सेस रोयतो वि हु, मिच्छद्दिट्ठी जमालिव ॥१॥

અર્થાત્-સૂત્રમા બતાવેલ એક પણ પદ કે એક પણ અક્ષર ન માને બાકીને માનતો હોય તોપણ નિશ્ચયથી જમાલિની માફક મિથ્યાદષ્ટિ જાણવો આવા દોષોનો સભવ રહેલછે માટે સર્વજ્ઞ પરમાત્માઓએ પ્રરૂપેલ સૂત્રસિદ્ધાતપર સપૂર્ણ શ્રદ્ધા રાખી વર્તવું જોઇયે પોતાના સપ્રદાયનો ખોટો જો દષ્ટિરાગ હોય તો તે પ્રમાણે વર્તિ શકાય નહિ પણ દષ્ટિ-રાગ મુકવો બહુ મુશ્કેલ છે જુઓ શ્રી હેમચદ્રાચાર્યકૃત

શ્રી વીતરાગસ્તોત્રના છઠ્ઠા પ્રકાશમાં શ્લોક ૧૦ મો—

"कामरागस्नेहरागा–वीषत्करनिवारणौ ।
दृष्टिरागस्तु पापीयान्, दुरुच्छेदः सतामपि ॥

અર્થાત્-કામરાગ અને સ્નેહરાગ એ બન્નેને દૂર કરવા બહુ મુશ્કેલ નથી, પણ દૃષ્ટિરાગ તો એવો પાપી છે કે સજ્જન પુરૂષોને પણ નાશ કરવો બહુ મુશ્કેલ છે, એટલે તેમને પણ ભમાવી નાખે એવો છે વીતરાગવચનપર સંપૂર્ણ શ્રદ્ધાવાલાઓજ એનાથી બચી શકે છે પોતાના ગચ્છ-મત પંથ પર આગ્રહી જો હોય તો તે દૃષ્ટિરાગથી મુક્ત થઈ શકે નહિ અને શ્રી પાર્શ્વચંદ્રસૂરિજી તો સ્વગચ્છનો પણ આગ્રહ કરતા નથી, પણ જે જિનેશ્વર ભગવતોએ કહેલ સૂત્ર-આગમ તેનેજ ભક્તિભાવથી સ્વીકારે છે અને સત્ય પણ તેનેજ માને છે અને તેમજ માનવુ તેજ વ્યાજબી ગણાય જુઓ આગમસમિતિ તરફથી પ્રસિદ્ધ થએલ શ્રી ભગવતીસૂત્ર પ્રથમ શતક ૩ જા ઉદ્દેશાના પત્ર ૫૪ મા કહેલ છે કે—

"से नूण भते ! तमेव सच्च णीसकं ज जिणेहिं पवेइय ?, हं–ता गोयमा ! तमेव सच्च णीसंक ज जिणेहिं पवेइयं" व्याख्या –'से नूण' मित्यादि व्यक्त, नवर 'तदेव' न पुरुषान्तरैः प्रवेदित, रागाद्युपहतत्वेन तत्प्रवेदितस्यासत्यत्वसम्भवात्, 'सत्यं' सूनृत, तच्च व्यवहारतोऽपि स्यादत आह–निःशङ्कम् अविद्यमानसन्देहमिति ॥

અર્થાત્-નિશ્ચયથી હે ભગવન્ ! તેજ સાચુ અને શંકા વિનાનું કે જે જિનેશ્વરોએ કહ્યું ?, હા, ભગવાન કહેછે કે હે

ગૌતમ! જે જિનેશ્વરોએ કહેલ તેજ સાચુ, પણ છદ્મસ્થોએ અથવા વીતરાગ અવસ્થા વિનાના બીજાઓએ કહેલ તે સાચુ નહિ કારણકે રાગાદિકે કરીને હણાયલા હોવાથી તેમના કથિતમા અસત્યપણાનુ સભવ હોવાથી તે સાચુ વ્યવહારથી પણ હોય એટલા માટે કહે છે કે સદેહ વિનાનુ પણ તેજ કે જે જિનેશ્વરોએ કહેલુ હોય તેમની આવી શ્રદ્ધા હોવાથી શ્રીપાર્શ્વચદ્રસૂરિજી પચાગીને માને છે

પ્રશ્ન ૬૮—જીવ કમ બાધે છે એમ આપણે કહીએ છીએ પણ જીવ તો ચેતન છે અને કર્મ તો જડ છે તો તે ચેતનને જડ શી રીતે વળગી શકે?

ઉત્તર—અનાદિ કાલથી જીવ કર્મનો સગી છે મિથ્યાત્વ, અવિરતિ, કષાય, યોગ અને પ્રમાદ એ પાચ હેતુએ કરી જીવ કર્મને ગ્રહણ કરે છે રાગાદિભાવકર્મે જ્ઞાનાવરણિ આદિ આઠ દ્રવ્યકર્મને જીવ બાધે છે સયોગ સબધે અન્યસયોગી ચેતન થએલ છે રાગદ્વેષરૂપ ભાવકર્મની આર્દ્રતા-ચીવાસ ચીકાસના સબધે જડ દ્રવ્યકર્મ ચેતનને ,વળગે છે શ્રી નદીસૂત્ર હારિભદ્રીય ટીકામા તથા શ્રીભગવતીસૂત્રની ટીકામા કહેલ છે કે—

"स्नेहाभ्यक्तशरीरस्य, रेणुना श्लिष्यते यथा गात्रम् ।
रागद्वेषक्लिन्नस्य, कर्मबन्धो भवत्येवम् ॥ १ ॥

અર્થાત્-જેમ તેલથી ખરડાએલ શરીરને રજ ધૂળ ચોટે છે અને શરીર મેલવાળો થાય છે, તેમ રાગદ્વેષથી વ્યાપ્ત ભીનો થએલ જીવને કર્મબધ થાય છે-જીવ કર્મથી મલીન થાય છે આત્મા અરૂપી તેના જ્ઞાન દર્શન ગુણ

પણ અરૂપી તેને રૂપી જડ બાધક થઇ શકે ? હા, ચેતન-દ્રવ્યને જડ કર્મ ઉપકાર તથા અપકાર કરી શકે છે જેમ બ્રાહ્મી ઔષધીના પ્રયોગે જ્ઞાનગુણની વૃદ્ધિ અને મદિરા-પાને જ્ઞાનગુણની હાનિ પ્રત્યક્ષ અનુભવાય છે તેમ જીવને શુભ કર્મ ઉપકાર તથા અશુભકર્મ અપકાર કરેછે બ્રાહ્મી ઔષધી અને મદિરા રૂપી તથા જડ છે, અને ચેતનનું જ્ઞાન ગુણ અરૂપી છે, છતા જ્ઞાનગુણને ઉપકાર તથા બાધક થાય છે વૃદ્ધિ હાનિ કરે છે અન્યમ યોગી જીવ ક્યારથી બનેલ છે ? તે માટે જુઓ શ્રી આનંદઘનજી મહા-રાજકૃત શ્રી પદ્મપ્રભજિનેશ્વરના સ્તવનની ગાથા ૩ જી

कनकोपलवत पयडी पुरुपतणीरे, जोडी अनादि स्वभाव।
अन्यसंयोगी जिहां लगि आतमारे, संसारी कहेवाय. पद्म०

અર્થાત્—અનાદિકાલથી સ્વભાવ-સંયોગ સંબંધની પરંપરાએ કરી પ્રકૃતિ અને પુરૂષ-કર્મ અને જીવ, માટી અને સોનાની માફક જોડાએલ છે કહેલ છે કે—

"योगे स्वभावसिद्धेऽपि, पार्थस्य जीवकर्मणो ।
उपायेन भवत्येव, स्वर्णपाषाणयोरिव ॥ १ ॥

અર્થાત્-ચેતન અને જડનો સંબંધ સ્વભાવસિદ્ધ છે સ્વર્ણ અને પત્થરની પેઠે, તોપણ જીવ અને કર્મ ઉપાયથી અવસ્ય જુદા થઈ શકે છે, જેમ ઉપાય સામગ્રીથી સોનું પત્થરથી જુદું પાડી શકાય છે ઉપાય વિના જુદું પાડી શકાતું નથી ઉપાય સત્ય હોવા જોઈએ, અને તે જ્ઞાનિ-ઓના બનાવેલા હોવા જોઈએ અન્યસંયોગી-પુદ્ગલાનંદી વિષયકષાયનો અનુસંગી જ્યાલગી આતમા ત્યાલગી સંસારી

જાણવો એનો ત્યાગી થાય ત્યારે છૂટે, મુક્તિપદ પામે એનો રાગી હોય ત્યાસુધી મુક્તિ ન થાય એટલાજ માટે છોડવા યોગ્ય જ્ઞાનિઓએ બતાવેલ વિષય કષાય તેના પર સંપૂર્ણ વૈરાગ્ય થવો જોઈએ ત્યારે ચેતન જડથી મુક્ત થાય

(આ સ્થળે આ લેખો ઉપયોગી હોવાથી આપવામાં આવેલાછે)

*પાચમી જૈન શ્વેતાંબર કોનફરન્સના પ્રમુખના ભાષણમાથી પૃષ્ટ ૧૯.

"જૈન પર્વમે છુટી

દૂસરી કન્ફરેંસ કે ૨૨ મેં ઠરાવમે અપને સર્વશ્રેષ્ટ શ્રીપર્યુંષન પર્વપર ભાદ્રશુકલ ૪ કે દિવસ અંગરેજ સરકાર તથા દેશી ગજ્યમેં છુટી નહીં હોતી ઈસ વિષયમેં ઉન લોગોમે અવકાશકી પ્રાર્થના કે વાસ્તે યોગ્ય ધ્યાન દિયા જાય, ઐસા કહાગયાથા મેરી સમઝમે ભાદ્રશુકલ ૪ ઔર ભાદ્રશુકલ ૫ યહ દોનુ દિવસકે વાસ્તે પ્રાર્થના કરની ઉચિત હૈ ક્યોકિ અપને સિદ્ધાંતકે અનુસાર પંચમીહી ચૌરાસી ગચ્છકા પવિત્ર દિવસ હૈ ઔર દિગમ્બર જૈનમતકાભી ઉસી તિથીસે દસલાક્ષણિક વ્રતકા આરંભ હોતાહૈ તથા અન્યમતમેભી ઋષિપંચમીકે નામસે પ્રસિદ્ધહૈ ઈસ હેતુસે પંચમીક લીયેભી પ્રાર્થના ઉચિત હૈ

* શ્રી પાચમી જૈન શ્વેતાંબર કોન્ફરન્સકે પ્રમુખ મુર્શિદાબાદ-અઝીમગંજ-નિવાસી, રાય સેનાબચંદનાહાર બાહાદુરકા ભાષણ મુ અહમદાબાદ, વીર સંવત ૨૪૩૩, તા. ૧૬ ફેબરુઆરી ૧૯૦૭ ફાગુન શુકલ ૪ સં ૧૯૬૩, શનિવાર. લેખક.

શ્રી પર્યુષણા પર્વ.×

(લેખક— જૈનમુનિ રત્ન)

વળી ઉપર બતાવ્યા પ્રમાણે પંચમી અને ચતુર્થીની બાબત એવી છે કે કલ્પસૂત્રાદિ આગમોની સાક્ષીથી સિદ્ધ અને અનાદી કાળપરંપરાથી ચાલ્યો આવતો જે વ્યવહાર તે એવો છે કે શ્રીપર્વ પંચમીને દિવસે કરવો પણ તે આગમ માર્ગની રીતનો અનાદર કરીને હવે કેટલાક લોકો ચતુર્થીના શ્રીપર્વ કરે છે આ પણ એક ગંભીર ભુલ છે એટલુજ નહિ પણ પરમાત્માના વચનોનું એક રીતે ઉત્થાપન થાય છે કોઈ એક મહાપુરૂષે અમુક કારણથી કદાચ ભિન્ન દિવસે ક્રિયા કરી તો પાછળથી બધાએ એ રીત પકડી રાખવી એ સર્વથા અનુચિત છે પંચમી અને ચતુર્થીના માટે પણ તેમજ થવા પામ્યુ છે શ્રી કાલકાચાર્યે એક રાજાના કાંઈ સબલ કારણના આગ્રહથી એક વરસ માટે પંચમીના બદલે ચતુર્થી કરી પણ તેમણે એવુ ફરમાન કર્યું નથી કે હવે પછી પંચમીના બદલે શ્રીપર્વ ચતુર્થીનાં કરવા આમ હોવા છતા તે આગ્રહ નહીં પણ કદાગ્રહને પકડી રાખીને પંચમીને બદલે જે ચતુર્થી પાલવામા આવે છે તે ખરેખર આગમોનુ અને પૂર્વના મહર્ષિઓનુ એક રીતે અપમાન થાય છે

× કચ્છીજૈનમિત્ર, પુસ્તક ૧ અંક ૩ જા માં પ્રગટ થયેલ લેખ ઉપયોગી હોવાથી જેમ હતો તેમનો તેમ અત્રે આપવામા આવેલ છે

લેખક.

પર્યુષણ સબંધી કઇક ઝાખી સમજુતી
અને
આપણા પવિત્ર કર્તવ્યનુ ભાન ×

પ્રથમ પુરાણા વખતમા જ્યા સત સાધુ મહાત્માઓ નવકલ્પી વિહારે વિચરતાવિચરતા કોઈ ગામનગરમા વર્ષાઋતુની લગભગ સ્થિતિ સ્થિરતા કરવા પધારતા ત્યારે ત્યારે તે તે સ્થળવાસી ભાવિક શ્રાવક જનો હવે આપ અહીંજ ટકી જશોને ? એવું પૂછતા તે વખતે પાપભીરૂ તે મહાત્માઓ પોતાના નિમિત્ત લોકો આરભ સમારભ ન કરી બેસે તેવા શુભાશયથી 'હાલ તો અમે પાચ દિવસ ઠેરશુ' એમ પાચ પાચ દિવસની અભિવૃદ્ધિથી ત્યા રહેવાનુ સ્વીકારતા એમ કરતા અનુક્રમે વર્ષાકાળના ૫૦ દિવસ વ્યતિક્રાન્ત (વ્યતિત) થયે છતે તેઓ સર્વથા ત્યાજ વર્ષાકાળ (ચાતુર્માસ) પૂરો થાય ત્યા શુધી રહી જવાનું સ્વીકારી લેતા તેનું નામ પર્યુષણા અમુક સ્થાને વર્ષાકાળ સપૂર્ણ રહી જવાનો નિર્ણય પ્રથમ એ રીતે ભાદરવા સુદ પાચમે થતો, અત્યારે તો ગુરૂ ફરમાવે તે ક્ષેત્રમા ચાતુર્માસ રહેવા પ્રથમથી નિર્ણય કરાય છે પર્યુષણાનો બીજો અર્થ વાર્ષિક પર્વ તે પણ પુરાણા કાળે તો ભાદરવા શુદી ૫ નુ હતું પરતુ કાલિકાચાર્ય મહારાજે તે 'अंतरावियसे कप्पइ, એ સૂત્ર વચનને અવલબી પાચમને બદલે ચોથનું કર્યું ત્યારપછી જો

× સવત ૧૯૮૨ ના જ્યેષ્ટ માસના શ્રીજૈનધર્મપ્રકાશ માસિક પુસ્તક ૪૨ ના અક ત્રીજામા મુની મહારાજશ્રી કર્પૂરવિજયજીના તરફથી પ્રગટ થયેલ આ લેખ ઉપયોગી હોવાથી જેમ હતો તેમ અત્રે તે લેખનો ભાગ આપવામા આવેલ છે —લેખક.

કે વૃદ્ધ સંપ્રદાય વશ ચોથનુજ કરવામાં આવે છે, તોપણ તિથિ તરીકે પંચમીનો અનાદર નહીં કરતા તેનો ઉચિત આદર કરવા સેનપ્રશ્ન–હીરપ્રશ્ન+ જેવા પ્રમાણિક ગ્રંથોમાં સુસમર્થ આચાર્યોએ પોતાનો અભિપ્રાય જણાવ્યો છે શક્તિ હોય તેણે તે દિવસે પણ અવશ્ય ઉપવાસ થાય એવા મેળથી છઠ્ઠ અઠ્ઠમાદિ તપ કરવો પંચમીનું આરાધન કરનારને માટે આ વાત મરજીયાત નહીં પણ ફરજીયાત સમજવી

[સં. ક. વિ.]

+ હીરપ્રશ્ન ગ્રંથના કર્તા શ્રીહીરવિજયસૂરિજીની જયંતી ઉજવનારાઓ શ્રીહીરવિજયસૂરિજીયે હીરપ્રશ્ન ગ્રંથમાં ભાદરવા શુદિ ૫ ચમીની આરાધના કે વિરાધના શું બતાવેલ છે? એ બાબતપર જો ધ્યાન આપતા હોય તો તેમને સ્પષ્ટ રીતે માલમ પડે કે શ્રીહીરવિજયસૂરિજીએ તો તપસ્યાદિકવડે કરીને શ્રી ભાદરવા શુદિ ૫ ચમીની આરાધના કરવા ફરમાન કરેલ છે પણ વિરાધના બતાવેલ નથી, આપણે તો હાલ મોટી તપસ્યાઓ હોય તોપણ ભાદરવા શુદિ પંચમીને દિવસે પારણા કરીએ છીએ અને તેજ દિવસે સ્વામીવચ્છલ નવકારસી વીગેરેના જમણ પણ કરીએ છીએ અને કરાવવા ઉપદેશ પણ આપીએ છીએ તો તેમ કરવા વડે કરીને આપણે એ તિથી તથા શ્રીહીરવિજયસૂરિજીની આજ્ઞા આરાધીએ છીએ કે વિરાધીએ છીએ? તેનો વિચાર જયંતિ ઉજવવાના અવસરમાં કરવામાં આવતો હોય તો અને તે પ્રમાણે વર્તવાનો નિશ્ચય થાય તો તેમની જયંતી ઉજવી સાર્થક ગણાય આ વિચારણા ધાર્મિક પ્રેમની શુદ્ધિથી કરવામાં આવેલ છે

લેખક

ચર્ચાપત્ર×

ચોથ પાંચમની સંવત્સરી સંબંધી.

જૈનદિવાકારના એડિટર જોગ—

સાહેબ, ભાવનગરથી નીકળતા જૈનધર્મપ્રકાશના સાતમા અંકમા ચોથની સંવત્સરી સબંધી ચર્ચાપત્ર આવ્યુ છે એ ચર્ચાપત્ર શ્રીમાન્ આત્મારામજી મહારાજે સ્વગચ્છની આચરણાનો બચાવ કરવા લખી મોકલ્યુ છે તેથી તે સ્વગચ્છના પક્ષમા વગર તકરારે સ્વીકારી શકાય એ સંભવિત છે પણ તે પત્રનું માસિક લખાણ સમજ્યા વગર જો કોઇ તેના વડે એમ સિદ્ધ કરવા ચાહશે કે ગચ્છાંતરવાળા (જેવાકે અચળગચ્છવાળા તથા પાર્શ્વચંદ્રગચ્છવાળા વગેરે) પાંચમની પર્યુષણા કરે છે, તે જૈનશાસ્ત્રથી વિરૂદ્ધ છે તો તેમ સમજવુ ગેરવ્યાજબીજ છે કારણ કે એ ચર્ચાપત્રનાજ લખાણથી એમ સમજી શકાય છે કે, એ ચર્ચાપત્ર સ્વગચ્છની આચરણા ઉપર આવતા દોષો નિવારીને તેનો બચાવ કરે છે, પણ કંઇ ગચ્છાંતરની આચરણાઓ અઘટિત છે એમ નથી સિદ્ધ કરતું

જુઓ શરૂઆતમાજ ત્યા શિષ્ય શંકાદ્વારા લખ્યું છે કે "કિતનેક ગચ્છોમે ઇસ સમય ભાદ્રપદ સુદિ પંચમીમેહિ પર્યુષણા પર્વ કરણા લિખતા હૈ, પરંતુ અપને ગચ્છમે ભાદ્રપદ સુદિ ચૌથમે પર્યુષણા પર્વ કરતે હૈ સો કૈસે?" આ મુખ્ય પ્રશ્ન સૂચન કરે છે કે તેની પ્રવૃત્તિ માત્ર સ્વગચ્છાચરણા ચોથની કેમ ચાલી તે સંબધી ખુલાસો માગવામા સમાય છે, પણ કાંઇ ગચ્છાંતરમા ચાલતી પાંચમની પર્યુષણાને ખંડિત કરવા તે પૃચ્છા નથી અને તે પૃચ્છાને અનુસારે ઉત્તરમા તેનો ખુલાસો આપ્યો કે કાળિકાચાર્ય પછી આપણા ગચ્છમા ચોથની આચરણા ચાલે છે માટે તેમા આપણને દોષ નથી

× સને ૧૮૯૪ ના નવેમ્બર માસના જૈનદિવાકરના દસમા વર્ષના પહેલા અંકમાં પ્રગટ થયેલ લેખ ઉપયોગી હોવાથી જેમ હતો તેમ ને તેમ અત્રે આપવામાં આવેલ છે લેખક

આવા સમના ભરેલા લખાણને કોઈ પુરુષ જાણે કે અજાણે એચ વાપરી પચમીના ખડનમા વાપરે તો તેવા પુરુષને પ્રજ્ઞાપના કરવા ખાતર મારે કહેવુ પડે છે કે, આપણે ચોથની સિદ્ધિનીજ યુક્તિઓ તરફ એક તરફી લક્ષ આપવાને બદલે પાચમની સિદ્ધિ કરનારાઓના પુરાવા પણ એકવાર વાચવા જોઈયે અને તેમ કર્યા પછી આપણે નિષ્પક્ષપાત ભાવ ધારણ કરી વિચાર કરીશુ તો ખુલ્લી રીતે માલમ પડશે કે, આપણે આ પણ ગચ્છના આચારમા રહી જેમ ચોથ કરતા આરાધક છીયે તેમ ગચ્છાતરવાળા પાચમ કરતા પણ આરાધકજ છે તેમજ ચોથવાળાજ ખરા અને પાચમવાળા ખોટા એવો હઠ પણ તરત નાશ પામશે પણ જ્યા સુધી બે બાજુની તપાસ વગર એક તરફી લખાણ કે પુરાવા સાભળી ન્યાય રીતીથી વિપરીતપણે વિચાર બાધવામા આવે ત્યાસુધી હઠ મૂકવો મુશ્કેલ છે એથી કરીને જ કહ્યા પચમીપર્યુષણા માનનારા શા શા પુરાવા તથા યુક્તિઓ આપે છે તે લખવાની જરૂર પડે છે અને તેથી ચતુર્થી માનનારા સજ્જનોને વિજ્ઞાપના કરવામા આવે છે કે આ લખાણનો ફલિતાર્થ ચતુર્થીના ખડનમા નથી, પણ ચતુર્થીજ ખરી એવો દુરાગ્રહ ટાળવામા છે

પચમીના પુરાવા.

૧ વીર પ્રભુએ તીર્થ પ્રવર્ત્તાવ્યો ત્યારે પર્યુષણા પચમીનીજ ઠરાવેલી છે અને તેથીજ શ્રીકાલિકાચાર્ય મહારાજે પઇઠાણપુરમા પ્રવેશ કરતા નીચે મુજબ વાક્ય ઉચ્ચાર્યું —

"**ભદ્દવયસુદ્ધપચમીએ પજ્જોસવેયવ્વ**" ભાદરવા સુદ પાચમની પર્યુષણા કરવી (નિશીથચૂર્ણિ)

૨ શ્રીકાલિકાચાર્યે રાજાના કારણે ચોથની પર્યુષણા કરી અને તેથી નિશીથચૂર્ણિમા સ્પષ્ટ લખ્યુ કે "**કારણિયાચઉત્થી**" કારણયોગે ચતુર્થી છે આ ઉપરથી સિદ્ધ થાય છે કે ઉત્સગમાર્ગે તો પાચમેજ પર્યુષણા કરાય, પણ અપવાદમા રહી ચોથ કરે તોપણ વિરાધક ન થાય આ ઉપરથી સ્પષ્ટ દેખાય છે કે પાચમ તો સિદ્ધજ છે, અને

તેથી તેને અખંડિત રાખી ચતુર્થીને કારણથી વિશેષિત કરી ચોથનો અભાવ કર્યો છે

૩ પાંચમની પર્યુષણા કરવી એ જિનાજ્ઞાજ છે અને આચાર્યની આજ્ઞા જિનાજ્ઞાથી પૃથગ્ભૂત નજ હોય એ નિયમ હોવાથી સિદ્ધ થાયછે કે શ્રીમાન્ કાલિકાચાર્યની મુખ્ય આજ્ઞા તો પાંચમનીજ છે અને તેથીજ તેઓ કલમ ૧ મા લખેલ વાક્ય બોલેલા છે માત્ર કારણયોગે તેમણે ચોથ કરી લાગે છ અને એમતો કંઇ કહ્યુ નથી કે "હવે મારા પછી હમેશા ચોથજ કર્યા કરજો એમ મારી આજ્ઞા છે" ત્યારે પાંચમ કરતા આચાર્યની આજ્ઞા નથી મનાતી એમ કેમ કહી શકાય?

૪ ચૂર્ણિકારે ચોથ કેમ લખી તથા બીજા કેટલાએક આચાર્યોએ ચોથ કેમ સ્વીકારી એ બાબત ખુલાસો જોઇતો હોય તો અત્યંત શોધ ખોળ કરતા હાથ લાગેલ ગ્રંથોથી તારવી કાઢેલો નીચેનો ઇતિહાસ વાંચવાથી સંશય દૂર થશે

વીર સ્વામિના નિર્વાણથી ૫૮૪ વર્ષે વજ્ર સ્વામિ સ્વર્ગે ગયા અને તેમની પાટે વજ્રસેનાચાર્ય થયા એમની કારકીર્દીની લગભગમાં વીરથી ૬૦૯ મા દિગંબરો નીકળ્યા વજ્રસેનસૂરિ બાદ શિથિલાચાર થયો અને ધીમે ધીમે વીરથી ૮૦૦ વર્ષ જવા બાદ યતિઓનો ઘણો ભાગ ચૈત્યોમાં રહેવા લાગ્યો અને તેથી ચૈત્યવાસી કહેવાવવા લાગ્યા તેઓએ આગમને ગૌણપક્ષમાં રાખી નિગમવાદ ખડો કર્યો, અનેક સાવદ્યપ્રવૃત્તિઓ ફેલાવી, અને પંચમીની સંવત્સરી તોડીને કહેવા લાગ્યા કે અનાદિકાળથી ચોથની પર્યુષણા ચાલે છે તીર્થંકરો તથા ગણધરોએ પણ ચોથ જ કરેલ છે અને તેથી ચોથજ શાસ્ત્રની ચાલી આવે છે આવી રીતે આગમના પ્રતિપક્ષી થઇ જનમાર્ગને ફેરવવા મંડ્યા તેમ છતા પણ એ વેળા હજુ જુજ ભાગ વસતિવાસિ સંવિગ્ન મુનિઓનો રહેલો તેઓ આગમાનુસારે સઘળી પ્રવૃત્તિ કરતા અને પંચમી આરાધતા એ ભાગ માહેના દેવર્દ્ધિગણિએ વીર થી ૯૮૦ વર્ષે સૂત્રો પુસ્તકારૂઢ કર્યાં આ વેળા વસતિવાસિ સંવિગ્નોના

ત્રુખ્ય સહાયક શ્રીમાન્ કાલિકાચાર્ય મહારાજ હતા અને તેથી તેઓ યુગપ્રધાન ગણાયા છે એ કાલિકાચાર્ય પાચમનીજ પર્યુષણા કરતા હતા પણ તેવામા શાલિવાહનરૂપ ઉપનામ ધરનાર કોઈ રાજાએ (નહિ કે શક ચલાવનાર શાલિવાહન રાજાએ) આગ્રહ કર્યાથી કાલિકાચાર્યે ૯૯૩ મા ચોથની પર્યુષણા કરી વીરાત્ ૧૦૦૦ વર્ષે દેવર્દ્ધિગણિ દેવગત થતા કાળાનુભાવિ શિથિલતા દોષ વધી જઇ વસતિવાસ લુપ્ત થયો અને ચૈત્યવાસરૂપ અધકાર ધમધોકાર ફેલાવવા લાગ્યો

આ ઘોર અધકારમા રહીને પણ વચ્ચે વચ્ચે કેટલાક મહાનુભાવ પુરુષોએ ચૈત્યવાસમા રહ્યા થકા પણ વસતિવાસનો પક્ષ ખેચી સત્યદેશના કરી છે પણ આચરણા તો જે ચાલતી આવેલ તેમાજ રહેલા કારણ કે આખા સમૂહમા વિરોધ પાડીને જુદી પ્રવૃત્તિ કરવી ઘણી વિષમ છે એ તો ત્યારે થઇ શકે કે જ્યારે ક્રિયા ઉદ્ધાર કરાય દાખલા તરીકે શ્રીમાન્ હરિભદ્રસૂરિએ મહાનિશીથ ઉદ્ધરતા ચૈત્યવાસને સખ્ત રીતે ખડેયો છે છતા પોતે ચૈત્યવાસ છોડી શકયા નહિ અને તેથી ભવિરહપાક્ષિક કહેવાયા વળી મહાત્મા ચૂર્ણિકાર મહારાજે આગમપક્ષ લઇ ચૂર્ણિદ્વારા આગમોના અર્થ કાયમ કર્યા પણ ચૈત્યવાસના જોરથી સર્વત્ર ફેલાયલી ચતુર્થીપર્યુષણા કરતા થકા પણ તેની ચૈત્યવાસીઓની મુજબ અનાદિ મિથ્યાના નહિ મનાવતા કારણિકતા બતાવીને ઉત્સર્ગ પક્ષમા સમર્થ જનતા માટે પચમી અખડિત રાખી માટે સત્યદેશનાની ખાતર હરિભદ્રસૂરિ તથા ચૂર્ણિકારનો આપણા ઉપર મહાન્ ઉપકાર થયો છે

આ રીતે ચૈત્યવાસરૂપ પડદાના અધારા નીચે ઘણો કાળ વ્યતીત થયો તે દરમ્યાન ચતુર્થીની જડ મજબુત થતી ચાલી એવામા કાળાનુભાવે વિક્રમ સં ૯૦૦ માં સુવિહિત પક્ષનો ઉદય થયો શરુ થયો ત્યા શરૂઆતમા ઉઠેલા સુવિહિત પક્ષે ચૈત્યવાસમા જડમૂળ થએલી ઘણી ઘણી આચરણાઓ ઉથલાવી, પણ ચોથની આચરણા

કારણિકરૂપે કાયમજ રાખી પણ ત્યારબાદ જેનાથી ઉભરાતા તે સુવિહિત પક્ષમા બે વિભાગ પડયા. તેમાના એક પક્ષે ચતુર્થી સ્વીકારી ત્યારે બીજા પક્ષે પંચમી સ્વીકારી એ સિવાય અન્ય પણ કેટલીક આચરણાઓમા બે સુવિહિત પક્ષો વચ્ચે ભિન્નતા છતા બન્ને સુવિહિત પક્ષે આગમવાદી હોવાથી ખરા ધામી છે અને એક બીજાને સહાયક તથા એક બીજામા રજેના મજેના રહી ચૈત્યવાસને તોડવા મડયા.

આ રીતે મારવાડમા ખરતર સુવિહિતોએ ચૈત્યવાસીઓને ટાકી કાઢ્યા, ત્યારે ગુજરાતમા નાગપુરીય જનત્તપા, તપા, આચલિક પૌર્ણમિક તથા આગમિક વગેરે સુવિહિતોએ ચૈત્યવાસ તોડી વસનિવાસનો પૂર્ણ મહોદય કર્યો.

એ સુવિહિતોમા મહા વિદ્વાન્ તરીકે પંકાયલા શ્રીમાન્ હેમસૂરિ મલયગિરિ તથા અભયદેવસૂરિ વગેરે બને સુવિહિત પક્ષો માટે એવી સમતા જાળવી વત્યા છે કે તેમણે પોતાના પવિત્ર ગ્રંથોમા ચતુર્થી પર્યુષણા માટે આમ કે તેમ લખવું જ મોકુફ રાખેલ છે

વીરપ્રભુથી ૨૦૦૦ વર્ષ પૂર્ણ થવાની શરૂઆતમા ભસ્મ ગ્રહની પરિસમાપ્તિની છાયામા પાછો સુવિહિતપક્ષ ખુબ નેમમા આવ્યો એ અરસામા પાલણપુરી તપગચ્છમંડન શ્રી આનંદવિમળ સૂરિએ ઉગ્રક્રિયા આદરી અને નાગોરી તપાગચ્છીય શ્રીપાર્શ્વચંદ્ર સૂરિએ સં. ૧૫૬૫ મા બધા સુવિહિતગચ્છોની ભિન્ન ભિન્ન આચરણાઓનું પરિશોધન કરી આગમવાદ સાથે વધુ મળતી આચરણાઓ સ્વીકારી તીન પક્ષે આગમપક્ષ ખરો કર્યો

આ રીતે વસનિવાસનો ઉદય થતા આજકાલ તપા, ખરતર, આચલિક તથા પાર્શ્વચંદ્રાદિ વિભાગો દૃષ્યમાન છે

આ ઇતિહાસ નિગમોની ઉપનિષદોના આધારે તથા આગમ અષ્ટોત્તરી અને શતપદી વગેરે ગ્રંથોના આધારે ટાકી બતાવ્યો છે અને જેમને એ બાબત શક હોય તેમણે પત્રદ્વારા સમાચાર મગાવ્યાથી દરેક પ્રમાણ દેખાડવામા આવશે

૫ આ ઇતિહાસ ઉપરથી ઘણા જૈનો કે જેઓને ઇતિહાસની માહિતી નથી, અને પોતાનો હઠ તાણવાજ કરે છે તેઓને માલમ પડશે કે ચૂર્ણિકાર વગેરે આચાર્યોએ ચતુર્થી સ્વીકારી છે ખરી પણ પંચમી નજ કરવી એમ કઇ કહ્યુ નથી તેથી પંચમીને બાધ આવે તેમ નથી જ

૬ દીવાળીકલ્પ જેવા ગ્રંથોમા લખ્યુ છે વીર ભગવાન ભાખી ગયા છે કે મારા પછી ૯૯૩ વર્ષે કાળિકાચાર્ય ચોથ ચલાવશે પણ એ વાત ત્યારે ખરી મનાય કે જ્યારે દીવાળીકલ્પમા લખ્યા પ્રમાણે કલ્કી રાજા પ્રગટ થયો હોય નહી તો કોઈ એક પક્ષી આવેશના લીધે ગચ્છાનુરાગી આચાર્ય ગમે તેમ લખે તેથી સત્ય પક્ષને શી આડચણ છે ?

૭ તીર્થોદ્ગાર પયન્નામા ચોથ માટે વધુ ખેચ છે ખરી પણ તે પયન્નુ કઇ બહુ પ્રાચીન નથી કિંતુ ચોથ ચાલ્યા પછીજ રચાયલુ છે અને તેથી તે કઈ આગમવાદને હઠાવી શકે તેમ નથી કારણ કે એ રીતે તો પિંડવિશુધ્ધિ પયન્નું ખરતર જિનવલ્લભસૂરિએ રચ્યુ છે ત્યારે શુ તપાગચ્છવાળા જિનવલ્લભસૂરિના દરેક વાક્ય સ્વીકારીજ બેસશે કે ? અથવા તેમના રચેલ પયન્નાને પિસ્તાલીસ કે ચોરાશી આગમની પંક્તિમા ચાપશે કે ? માટે ચોથના પક્ષ ધરનાર સ્વમત સિધ્ધ કરવા ગમે તેવુ લખે તેથી કાંઇ વાસ્તવિક વાત અસિધ્ધ થઇ શકે નહી

૮ શ્રી કાલિકાચાર્યે ચોથની કારણે પર્યુષણા કરી, પણ ચૌદશનો ચૌમાસો તેમણે આચરેલ નથી, એટલુજ નહિ પણ ખુદ ચૂર્ણિકારોએ પણ ચોમાસી પૂનમનો જણાવી એકમના દિને મુનિને વિહાર પ્રતિપાદન કરેલ છે તેના પ્રમાણ નિશીથ તથા બૃહત્કલ્પની ચૂર્ણિમા ઠામ ઠામ મળી આવે છે પણ ચૂર્ણિકારોની તે વાતને પડતી મેલી પાછળથી ચોમાસો ચૌદશના દિને ચાલુ થયો સ્પષ્ટ રીતે દેખાય છે એ બાબતના પ્રમાણ જોવા હોય તો શતપદીમાનો ૧૧૨ મો વિચાર જોઇ લેવો

૯ આપણા શ્વેતાંબર પક્ષમાં સમર્થ ગીતાર્થ તરીકે પંકાએલા હરિભદ્રસૂરિએ કથા પણ ચતુર્થીની પર્યુષણા કરવી નહી લખતા તેના બદલે પંચાસકમા મોઘમમાજ ઉલ્લેખ કર્યો છે અને તેની વ્યાખ્યા કરતા તેવાજ સમર્થ ગીતાર્થ શ્રી અભયદેવસૂરિએ પણ તેજ પધ્ધતિ પસંદ કરી ચતુર્થીનો ઉલ્લેખ ન કરતા સામાન્ય પંચમીની વ્યાખ્યાજ કરી છે

પંચાશકમા આ પ્રમાણે વર્ણવેલું છે —

मूल–चाउम्मासुक्कोसो, सत्तरि राइदिया जहण्णाओ, थेराण जिणाण पुण णियमा उक्कोसओ चेव. वृत्ति–"चत्वारो मासा. समाहृताश्चतुर्मास तदेव चातुर्मास आषाढ्या कार्त्तिकीं यावदित्यर्थ' सप्ततिरात्रिदिवान्यहोरात्राणि यावत् जघन्यम्तु जघन्य' पुन भाद्रपद शुक्लपचम्या कार्त्तिकीं यावदित्यर्थं –कपामय पर्यूषणाकल्प इत्याह–स्थविराणा स्थविरकल्पिकाना ॥

ભાવાર્થ—સ્થવિરકલ્પિ મુનિઓને ઉત્કૃષ્ટો પર્યુષણાદ૫ આષાઢી પુનમથી કાર્તિક પુનમ સુધી ચારમાસનો (હોય) અને જઘન્ય પર્યુષણાકલ્પ ભાદરવા સુદ ૫ થી કાર્તિકી પુનમ સુધી સિત્તેર દિવસનો (હોય)

૧૦ એ ઉપરથી દેખાય છે કે એ મહાપુરૂષોએ ગચ્છાચરણાએ ચોથ ચાલતા છતા પણ પોતાની આગમિક પર્મદગી પાંચમથી વિરૂદ્ધમા રાખેલ નથી આ વાત શ્રીઅભયદેવસૂરિકૃત આગમ અઠોત્તરીના પ્રમાણથી વધારે સ્પષ્ટ થશે આગમઅઠોત્તરીમા લખ્યુ કે

गाथा–आवस्सयाइकरण। इच्छामिच्छाइ दसविहायरण॥ चिइ वदण पडिलेहण। सवच्छरपव्व पव्वतिहो.? उदयतिहीण वरणा। जिणपाइसुमाहुमाणदाणाण॥ इत्थवि का ? आयरणा। वल्वुद्धि का ? विहावेह २

ભાવર્થ—આવસ્યકાદિ કરવામા, ઈન્છા મિચ્છાદિ દશ પ્રકારની સામાચારીમાં ચૈત્યવંદનમા, પડિલેહણામા, સંવત્સરી પર્વમા, પર્વતિથિઓમા ઉદય તિથિની સ્થાપનામા, વિનયાદિકમા, સુસાધુને માનદેવા કરવામા, ઇત્યાદિ કાર્યોમા આચરણા તે શી? એમા તે બાળબુદ્ધિની શી હાનિ આવે છે? ૨

ઉપસંહાર.

ઉપર પ્રમાણે તપાસ કર્યાથી ટુકામા નીચેના મુદ્દા નીકળી શકે છે

૧ મૂળસૂત્રોથી પચમી નિર્વિવાદ સિધ્ધ છે

૨ પચાગીમા નિર્યુક્તિ તથા ભાષ્યોમા તો ચોથ પાચમ બાબત તકરાર જ નથી તેથી નિર્યુક્તિ તથા ભાષ્યોથી પણ પચમી સિદ્ધજ છે

૩ ચૂર્ણિઓમા પણ નીશીથચૂર્ણિમા ચોથની બિના ઉપાડી ખુલાસો કર્યો છે કે પર્યુષણા તો પાચમેજ થાય, પાચમ છોડી અન્ય દિને કરે તો પ્રાયશ્ચિત આવે પણ હમણા જે ચોથની થાય છે તે કારણિયા ચોથ જાણવી આ રીતે ચોથે પર્યુષણા કરતા પ્રાયશ્ચિત આવે તેનો બચાવ કર્યો પણ કઇ પચમીનુ ખડન કર્યું નથી ઉલટુ ચોથને કારણિયા કહી પચમીને ઉત્સર્ગ પક્ષમા રાખીને માન આપ્યુ છે,

૪ નીશીથચૂર્ણિમા કારણિયા ચોથ કહી, પણ ચોમાસુ તો ચૂર્ણિમા બધા સ્થળે પૂનમનુંજ સિધ્ધ ર્યુ છે

૫ ટીકાકારોમા હરિભદ્રસૂરિ, શીલાચાર્ય, હેમચંદ્રાચાર્ય, મળયગિરિ તથા અભયદેવસૂરિએ કયા પણ ચતુર્થી પર્યુષણા બાબત તકરાર ચલાવી નથી

૬ દીવાળીકલ્પનુ લખાણુ વજનદાર નથી કેમકે, તેમા લખેલ કલ્કીની વાત પ્રત્યક્ષ જુઠી પડી છે

૭ તીર્થોદ્ગાર પયન્નુ કઈ પ્રાચીન નથી કિંતુ ચૂર્ણિકારના પછી જ્યારે ચોમાસાનો ફેરફાર કરવામા આવ્યો ત્યારબાદનો થએલ

છે અને તેથી તેના કર્તા ચોથને માનનાર હોવાથી ચોથની પુષ્ટિ કરે તેથી કંઈ આગમવાદ તુટી શકે નહિ

૮ ધર્મદાસની બિના ચતુર્થીની આચરણા બહુ ફેલાવ કેમ પામી તે વિષે ચૈત્યવાસના જોરનું જ કારણ પૂરું પાડે છે

૯ સુવિહિત પક્ષમાં લાંબા વખતથી ચોથ તથા પાંચમ બન્ને ચાલતી આવે છે

આ રીતે પંચમીની તકરાર હાલ ટૂંકામાં પતાવવામાં આવે છે અને ચતુર્થીની દલીલો તો જૈનધર્મપ્રકાશમાં આવેલી જ છે

स्वन्छ बृहत्तपागच्छे श्रीमन्नागपुरीयके ।
जैनाचार्य-महर्षीणा विश्वन्द्य-महात्मनाम् ॥१॥
श्रीभ्रातृचन्द्रसूरीन्द्र-सद्गुरूणा प्रसादत ।
मुनिसागरचन्द्रेण ग्रन्थोऽय विहितो मुदा ॥२॥
प्रश्नोत्तरप्रकाशस्य विभागे प्रथमे तु यत् ।
विरुद्ध लिखित तस्य मिथ्यादुष्कृतमस्तु मे ॥३॥

इति श्रीजैन-श्वेताम्बराचार्यप्रवर-विश्ववन्द्यनवग्रविद्या-विशारद-विद्वज्जनमण्डलमार्तण्ड-गुर्जरेश्वरश्रीसिद्धराजजयसिंहसभाशृगारहार वादिदिगम्बरकुमुदच द्राचार्यप्रजये शार्दूलसिंहलब्धप्रतिष्ठ-श्रीवादिदेवसूरिपुरन्दर-अविच्छिन्नपट्टपरपरानुगत-श्रीमन्नागपुरीयबृहत्तपागच्छाधिराज युगप्रधान-क्रियोद्धारकारक श्रीजिनागममार्गप्रकाशक परमपूज्यश्रीश्री श्रीपार्श्वचन्द्रसूरीश्वरजी-सतानीय- सूरिचक्रचक्रवर्ति-पूज्यपाद-जगत्श्रेष्ठिगुरु-प्रात स्मरणीय- श्रीहर्षचन्द्रसूरिपुरदर-चरणानुचर-चारित्रचूडामणी सवेगरगतरगितात्मा शातमूर्त्ति मुनिमहाराज

श्रीकुशलचद्रजी सतीर्थ्य गुरुभ्राता पडितप्रवर-सुगृहीतनामधेय-परोपकारि-महर्षि-श्रीमुक्तिचन्द्रगणिना पादपद्मोपसेवी सुशिष्य अने सद्धर्मरक्षक-जैनाचार्यप्रवर-श्रीहेमचन्द्रसूरीश्वरजीना अद्वितीयपट्टप्रभावक-शासनप्रभाकर-सुविहितशिरोमणि सकलागमरहस्यवेदी – पंचमस्थानाराधक – पचाचारप्रवर्तक-प्रशमरसपयोनिधि युगप्रवराचार्यवर्य-श्रीआनंदचद्रसूरीश्वरजी महाराजाना शिष्य मुनिसागरचन्द्रे तत्त्वगवेषी जिनाज्ञाना पिपासु भव्यात्माओना हितना माटे आ प्रश्नोत्तरप्रकाश-ग्रन्थनो प्रथमभाग राजनगरमां लख्यो, विक्रमसवत् १९८७ ना कार्तिक शुदी पचमी करकृतमपराधं क्षन्तुमर्हन्ति धीरा ॥श्री शान्ति ॥

॥ ઇતિ શ્રીપ્રશ્નોત્તરપ્રકાશ પ્રથમ ભાગ ॥

તીર્થે વીરજિનેશ્વરસ્ય વિદિતે શ્રીકોટિકાખ્યે ગણે,
શ્રીમચ્ચન્દ્રકુલે વટોરુહસૂહદ્દ્ગચ્છે પરિખ્યાપિતે
શ્રીમન્નાગપુરીયકીર્તિતપાપ્રાસાવતંતેધુના,
રત્નૂર્જદ્દભૂરિગુણાન્વિતા ગણધરશ્રેણિ સદા રાજતે ॥૧॥
યો લેભે ગુરુસાધુરત્નકૃપયા પાર શ્રુતામ્ભોનિધે-
ર્યો જૈનાગમસંગતા સુલલિતા ચક્રે હિતા દેશનામ્,
ય સ્વાન્યોપકૃતેર્નિમિત્તમકરોદ્ જ્ઞાનક્રિયાસ્વાદરં,
ત સૂરીશ્વરમુત્તમ યુગવર શ્રીપાર્શ્વચન્દ્ર સ્તુમ ॥૨॥
શ્રીમન્નાગપુરીયકીર્તિતપાગચ્છેશવિદ્યાનિધિ-
ર્ધૈર્યે સ્વર્ણગિરે સમો હિ ભગવાન્ સિદ્ધાન્તરત્નાકર
કારુણ્યાદિગુણાન્વિતો ગુરુવર પૂજ્યો મહાન્યોઽભવ-,
ત સૂરીશ્વરમુત્તમ ગણધર શ્રીઆનંદચન્દ્ર સ્તુવે ॥૩॥

શ્રીસરસ્વતી-શ્રુતદેવી સ્તુતિ'-

અનુષ્ટુપ શ્લોક—અષ્ટપદી

શ્વેતપદ્માસના દેવી, શ્વેતપદ્મોપશોભિતા
શ્વેતામ્બરધરા દેવી, શ્વેતગન્ધાનુલેપના,
અર્ચિતાસુનિભિ સર્વૈ-ર્ઋષિભિ સ્તૂયતે સદા,
એવં ધ્યાત્વા સદા દેવીં, વાંછિત લભતે નર ॥૧॥

શ્રીસદ્ગુરૂ સ્તુતિ.

(માલિની છંદ.)

ઉદયશિખરિચન્દ્રા સદ્ચોऽભોધિચન્દ્રા
સુકૃતકુમુદચન્દ્રા ધ્વાન્તવિધ્વંસચન્દ્રા
કુમતનલિનચન્દ્રા કીર્તિ વિખ્યાતચન્દ્રા
પ્રમદજનનચન્દ્રા શ્રેયસે પાર્શ્વચન્દ્રા
ગેયસે ભ્રાતૃચન્દ્રા ॥ ૧ ॥

॥ સગ્ધરાવૃત્તમ ॥

શ્રીમદ્વિદ્યાવતસા શમદમસહિતા બાલભાવાદ્વિરક્તા,
નાનાભ્યાસે પ્રવૃત્તા નિખિલજનમનોહર્ષદા સ્વૈર્ગુણૌઘે ।
મદ્ગ્રન્થા માન્યવાક્યા દલિતમદબલા ભ્રાતૃચન્દ્રાભિધાના,
સ્તારૂણ્યે વીર્ણમોહા નિરૂપમચરિતા સૂરિરાજા જયન્તુ ॥૨